

Verbeterplannen **begrijpend lezen**

Leesonderwijsvisie
onder de loep

ILJA **Leonard Pfeijffer**

schrijft het
Boekenweekgeschenk

Op de cover **Femme ter Haar**

Magisch, gelaagd
tekenwerk

4

NIEUWE LEESONDERWIJSVISIE

'Waarom lezen wij?
Om iets te weten te
komen'

IEDEREEN SPEELT EEN ROL

Ilja Leonard Pfeiffer
schrijft Boekenweek-
geschenk

15-18 jaar
**LEESTIPS
BOEKENWEEK**

7

Toon Tellegen
werd tachtig jaar

10

0-6 jaar
BoekStart
voor kwetsbare ouders

12

0-6 jaar
Blikveld

14

6-12 jaar
Top100Pabo-leeslijst
Pabostudent,
word een lezer!

16

6-12 jaar
Blikveld

18

6-12 jaar
Springlezend
De leerkracht als
leesmotivator

20

12-15 jaar
Blikveld

24

15-18 jaar
Blikveld

26

Prikkels
Congres Lezen Centraal

28

Passie voor taal
Jan Beuving: 'Rijm is een
prachtig taalprocedé'

30

**Interview Rik van
de Westelaken**
Vanuit je woonkamer
op reis

32

Atelierbezoek
Femme ter Haar

34

Het vak
Leesbevorderaars
over de praktijk

35

Column Pieter Koolwijk
Beetje eigenwijs

36

Agenda & mededeling
Stichting Lezen

TRAINEN VOOR GOUD

Foto: Keke Keukelaar

Ik schrijf dit op het moment dat schaatser Nils van der Poel op de Olympische Spelen goud op goud behaalt en zijn eigenzinnige voorbereiding openbaart aan de wereld. Ook in dit nummer van *Lezen* is trainen een rode draad; het trainen van lezers. Experts en ervaringsdeskundigen spreken over de vraag hoe effectief leesonderwijs werkt. Zij komen aan het woord over rijke teksten en hoe je deze in het onderwijs bij alle vakken kunt inzetten. Waar het om gaat: nieuwsgierig zijn en in de les betekenisvolle teksten laten lezen en voorlezen. Teksten die aansluiten bij de lesstof én bij de persoonlijke belangstelling van leerlingen die soms weinig leesmotivatie hebben. Teksten die met verbeelding en mooie woorden interessante en soms onbekende werelden beschrijven, waardoor leerlingen de wereld kunnen verkennen en beter begrijpen wie ze zijn. 'Om taal te geven aan wat er om hen heen gebeurt, helpt het teksten te lezen van anderen die op deze wereld reflecteren,' merkt Jeroen Dera op. En Abdelhamid Idrissi noemt verhalen 'brandstof voor

hun brein'. Om die brandstof beschikbaar te maken, vindt u in dit nummer volop titels en verwijzingen naar informatiebronnen, zoals de online collectie rijke teksten waaraan wordt gewerkt. Op ons congres Lezen Centraal wordt deze collectie gepresenteerd. Ook is er de nieuwe website lezeninhetpo.nl, die in het kader van het Leesoffensief in april wordt gelanceerd. Een website waar informatie over motiverend leesonderwijs en leesbevordering op een samenhangende, overzichtelijke én praktijkgerichte manier is samengebracht. De leerkracht als leesmotivator staat centraal in de nieuwe Leescoalitie-campagne voor en door leraren: 'Springlezend'. Op de bijbehorende website springlezend.nl vindt u straks beproefde en vernieuwende inzichten voor en door leesbevorderende leraren. Het is duidelijk dat er urgentie is, maar ook dat het Leesoffensief vorm krijgt, van Groningen en Friesland tot Brabant en Zeeland, én bij het ministerie van OCW in Den Haag. Laten we samen het Leesoffensief tot een succes maken! Dan halen heel veel kinderen goud.

Gerlien van Dalen
directeur-bestuurder Stichting Lezen

“**HET
LEESOFFENSIEF
KRIJGT VORM,
VAN
GRONINGEN
TOT
ZEELAND**”

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen *Lezen* gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89,
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofredacteur
Gerlien van Dalen

Eindredactie
Annemarie Terhell,
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke,
Eva Gerrits,
Mirjam Noorduijn,
Annemarie Terhell,
Desirée van der Zander

**Medewerkers
aan dit nummer**
Lien Geeroms
Pieter Koolwijk
Anne Stalinski
Elsbeth Tijssen

**Ontwerp &
art direction**
Erik olde Hanhof,
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Femme ter Haar

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift Lezen
0172 476085
(tijdens kantooruren)

of [info@
spabonneeservice.nl](mailto:info@spabonneeservice.nl)

© maart 2022
Stichting Lezen.

Niets uit deze uitgave mag
worden gereproduceerd door
middel van enige methode
of vorm dan ook, zonder
schriftelijke toestemming
van de uitgever.
ISSN 1570-9698.

De inhoud van *Lezen* is
auteursrechtelijk beschermd.
Eventuele rechthebbenden
die wij niet hebben kunnen
achterhalen, verzoecken wij
contact op te nemen met
de uitgever.

Projecten met dit
icoon zijn mogelijk
gemaakt door
Stichting Lezen.

lezen.nl

Stichting Lezen
is de drijvende
kracht achter de
leesbevordering
in Nederland. Zij
genereert kennis
over lezen en
verbindt partijen
die er samen
voor zorgen
dat kinderen en
jongeren goede
en gretige lezers
worden en blijven.

BEGRIJPEND LEES ONDERWIJS

Hoe het
anders moet

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Illustraties
Anne
Stalinski

Als het op begrijpend lezen aankomt, scoren Nederlandse basisschoolkinderen bovengemiddeld, maar vooruitgang ontbreekt. Uit de recentste internationale vergelijkingsonderzoeken Pirls (2016) en PISA (2018) blijkt dat steeds minder leerlingen het hoogste niveau leesbegrip halen en dat de leesmotivatie daalt. Wat is de oorzaak? En hoe kan het leesonderwijs worden verbeterd? De Taalraad, adviesorgaan van de Taalunie, stelde een actieplan op.

“ **Waarom lezen wij? Om iets te weten te komen**

Dat het huidige begrip lesonderwijs niet standaard resulteert in goede lezers, komt vooral door de geïsoleerde plaats die het in het Nederlandse onderwijs heeft, zegt Agnes van Montfoort, specialist primair onderwijs bij Stichting Lezen en lid van de Vlaams-Nederlandse Taalraad: 'Het is heel raar dat begrip lesonderwijs apart is. Leesstrategieën, zoals samenvatten en verbanden leggen, worden geoefend met losse teksten die niet geïntegreerd zijn in de andere vakken en voor kinderen daarom vaak betekenisloos zijn. Die leesvaardigheden kun je jezelf als een trucje aanleren voor je toetsen, maar daarmee heb je niet automatisch voldoende vocabulaire en kennis om begrip lesonderwijs te kunnen lezen. Vooral leerlingen met weinig leeservaring, een zwakke woordenschat en beperkte algemene ontwikkeling dreigen in een negatieve spiraal te komen. En dat heeft directe consequenties in het voortgezet onderwijs, waar ze verwachten dat je zelfstandig complexe teksten kan lezen.'

Het actieplan van de Taalraad, *Effectief onderwijs in begrip lesonderwijs* (2019), bevestigt dat begrip lesonderwijs te weinig in samenhang met de andere schoolvakken wordt gegeven. Maar het rapport constateert meer knelpunten. Zo is er onvoldoende expliciete aandacht voor intrinsieke leesmotivatie: kinderen aanzetten om echt vanuit zichzelf te gaan lezen. Daarnaast werken er nog te weinig basisscholen met uitdagende, rijke teksten waardoor leerlingen het lesonderwijs vaak saai vinden. Ook is er gebrek aan inzicht over het in kaart brengen van de leesontwikkeling van de leerlingen waardoor ze maar beperkt individuele feedback krijgen. Ten slotte is er de kloof tussen wetenschap en onderwijspraktijk: uit onderzoek is ondertussen bekend welke didactiek werkt, en welke niet. Maar die kennis bereikt het basisonderwijs nog niet goed.

Terug naar de basis

Ter verbetering van het lesonderwijs formuleerde de Taalraad vijf pijlers. Beleidsadviseur onderwijs bij de Taalunie en medeauteur van het Taalraadrapport Carlijn Pereira vat ze samen: 'Werk vanuit urgentiebesef; stel een bij de school en het team passend leesbeleid op; maak gebruik van ele-

menten van een effectieve leesdidactiek en werk met rijke teksten; zet ook nadrukkelijk in op het vergroten van de leesmotivatie; en geef leerlingen formatieve feedback. Ja, dit is een lastig begrip, maar waar het op neerkomt is dat bij formatief leren de groei van de leerlingen centraal staat: dus praat geregeld met ze over hun leesvorderingen; evalueer wat wel en niet goed gaat. Dit draagt enorm bij aan het leerproces. Daarbij wil ik benadrukken dat om het lesonderwijs te verbeteren het belangrijk is de vijf pijlers in samenhang op te pakken: alleen aandacht voor een mooi leesaanbod, bijvoorbeeld, is niet genoeg.'

Dat klinkt als een uitdaging. Maar Heleen Rijckaert – ook beleidsadviseur onderwijs bij de Taalunie – benadrukt dat het minder ingewikkeld is dan het lijkt: 'Je moet durven terugkeren naar de basisvraag,' vult ze haar collega aan. 'Waarom lezen wij? Om iets te weten te komen. Voorwaarde is dan wel dat je moet begrijpen wat je leest. Dat is het uiteindelijke doel dat altijd voorop moet staan. Soms wordt dat vergeten, omdat leraren nog te veel vertrekken vanuit bepaalde strategieën en toetsvormen. Maar neem er gewoon eens een tekst bij en kijk dan samen waar die tekst over gaat. Wat leert die tekst ons, wat begrijpen we misschien niet en praat hierover met elkaar. Dan trek je je hele onderwijs open en leg je vanzelfsprekend verbanden met de zaakvakken. Begrip lesonderwijs is idealiter altijd ingebed in een context.'

Werk met rijke teksten

Van Montfoort: 'Begrip lesonderwijs kan je prima integreren in de rest van het onderwijs. In de meeste andere landen gebeurt dit allang. Gelukkig zijn er inmiddels enkele methodieken die scholen handvatten bieden, zodat je het wiel niet helemaal zelf hoeft uit te vinden. *Focus op begrip* en *Blink Lezen* werken bijvoorbeeld met betekenisvolle thema's die je kunt koppelen aan wereldoriëntatie. Dit zijn geen dichtgetimmerde methodes; de scholen kunnen er zelf invulling aangeven. De rode draad is het werken met rijke teksten – waaronder veel kinderboeken – en de aandacht voor woordenschat en kennis: want hoe goed je ook in taal bent, zonder kennis kan je een tekst niet begrijpen.' Rijckaert: 'Daarom moet je

Hoe goed je ook in taal bent, zonder kennis kan je een tekst niet begrijpen

al voordat kinderen kunnen lezen, werken aan lees- of luisterbegrip. Op basisschool De Regenboog in Schijndel doen ze dat bijvoorbeeld. Daar passen ze de close-reading-methodiek toe bij kleuters. De leerkracht oefent begrip lesonderwijs luisteren met ze aan de hand van een prentenboek. Er worden vragen gesteld als: waar speelt het verhaal zich af, wat doen de verschillende personages, en waarom...'

Een rijke tekst kan zodoende van alles zijn, zolang die maar authentiek is, goed geschreven en er geen ingrepen zijn gedaan om de tekst te vereenvoudigen, zegt Rijckaert: 'Het kan een tekst over een onderwerp zijn dat aansluit bij een thema waar leerlingen in de klas mee bezig zijn, of waar ze zelf in geïnteresseerd zijn. Het kan ook een tekst zijn die een antwoord biedt op een vraag, of een probleem van de leerlingen.' Pereira vult aan: 'Bovendien kan de vorm variëren. Denk aan een gesproken tekst zoals een podcast, rijke illustraties, poëzie, fictie, non-fictie... Zo kan je als leraar binnen één en hetzelfde thema qua niveau en inhoud met heel uiteenlopende soorten teksten werken. Belangrijk daarbij is dat ze uitnodigen tot interactie: tussen de leerlingen onderling, of tussen de leraar en de klas of een individuele leerling: praten, luisteren, schrijven... Juist dat draagt bij aan de kennisopbouw die een voorwaarde voor goed leren lezen is.'

Rijckaert: 'Het is overigens belangrijk dat leraren die rijke teksten niet gaan vereenvoudigen als leerlingen ze niet direct begrijpen. Als het niveau onvoldoende is, moet je je niet naar het kind voegen, maar het kind meer ondersteu- ▶ 5

ning geven door je aanpak, je didactiek, aan te passen. Dit is het principe van *scaffolding*, wat eigenlijk zoveel betekent als “in de steigers zetten”, zodat je leerlingen helpt omhoog klimmen.’ Pereira: ‘Het zusje daarvan is bij wijze van spreken het *modellen*, waarbij de leraar openlijk laat zien hoe je je als lezer gedraagt. Niet alleen door met een boek in de klas te gaan zitten, maar ook door jezelf hardop vragen te stellen: wat lees ik nu eigenlijk, waarom heeft dit boek deze titel, over wie gaat het verhaal... Daarvan is aangetoond dat het werkt.’

Druk op het onderwijs

Dat effectief leesonderwijs veel van leraren vraagt is duidelijk. En een extra probleem: ‘De nieuwe leraren zijn de leerlingen van een paar jaar geleden, die hun leesmotivatie juist zijn kwijtgeraakt,’ aldus Rijckaert. ‘Het probleem schuift dus op in de tijd en zal moeilijk te doorbreken zijn.’ Moet je dan niet bij de lerarenopleidingen beginnen als je een verandering wilt realiseren? Pereira: ‘Dat het leesonderwijs ook op de vooropleidingen anders moet worden, is evident. Maar makkelijk zal dit niet zijn. Uit onderzoek van de Taalraad blijkt dat er momenteel te veel op het bordje van de lerarenopleidingen ligt om het leesonderwijs goed vorm te geven. Terwijl je eigenlijk zou willen dat iedere leraar gewoon leest. Punt. Maar dat is dus geen gemeengoed; kinder- en jeugdliteratuur is helaas vaak slechts een keuzevak op de lerarenopleiding.

Rijckaert: ‘Kijk, je kunt niet verwachten dat iedere leraar graag leest, net zoals niet elke leraar graag turnt, maar je kunt en mag wel verwachten dat lezen binnen het beroepsprofiel van de leraar

Eigenlijk zou je willen dat iedere leraar gewoon leest. Punt

past: als leraar ben je op de hoogte van kinder- en jeugdliteratuur en het actuele aanbod voor de groep waaraan je lesgeeft. Je ziet nu dat die kennis vaak tekortschiet. Daarom zijn we volop bezig met het vormgeven van de website rijketeksten.org [zie pagina’s 26, 27, red]: een verzameling rijke teksten voor het leerplichtonderwijs tot achttien jaar, maar zeker ook te gebruiken door lerarenopleiders en pedagogische begeleiders.’

Er begint wat te schuiven

Van Montfoort merkt op dat er gelukkig wel steeds meer scholen en lerarenopleidingen zijn die zich beraden op hun leesonderwijsvisie: ‘Daarbij helpt het dat methodieken als *Focus* en *Blink* een uitgebreid arsenaal aan rijke teksten bieden. Ook de Bibliotheek op school kan een belangrijk rol spelen in het op peil houden van de boekenkennis van leraren. In Friesland loopt nu een

pilot van Stichting Lezen waarbij de bibliotheken en lokale schoolbesturen met de Bibliotheek op school het leesonderwijs inrichten vanuit de eerdergenoemde vijf pijlers.’

Ook Pereira signaleert dat er wat begint te schuiven: ‘De visie van de Taalraad wordt breed gedeeld. Recent nog verscheen de publicatie *Beter leesonderwijs: van weten naar doen!* van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs, een initiatief van de PO-Raad, VO-raad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek om een brug te slaan tussen wetenschap en onderwijspraktijk. Daarin staan dezelfde aandachtspunten als in ons actieplan. Eveneens positief: veel scholen hebben vragen over effectief leesonderwijs en hoe ze begrijpend leesonderwijs zonder methode kunnen vormgeven. Om ze te inspireren heeft de Taalraad een zevental scholen bezocht die de afgelopen jaren hun leesonderwijs hebben aangepakt en met onze inzichten aan de slag zijn gegaan. Die hebben we geportretteerd in een eind vorig jaar verschenen special. En of het nu de Amsterdamse Alan Turingschool is waar ze begrijpend lezen als vak radicaal hebben afgeschaft, of De Windwijzer in Almere waar rijke teksten in de plaats zijn gekomen van het baggerlezen, zoals begrijpend lezen daar werd genoemd, uit alle voorbeelden blijkt dat de leesmotivatie en leesprestaties omhoog gingen.’ ●

Achtergrondinformatie op een rij

Taal en onderwijs in Nederland, Vlaanderen en Suriname is een van de vijf terreinen waarop De Taalunie actief is. Daarbinnen is begrijpend lezen en leesmotivatie een belangrijk dossier.

Zowel de rapporten van de Taalraad *Effectief onderwijs in begrijpend lezen* (Martijn Nicolaas & Carlijn Pereira) en *Effectief leesonderwijs in de lerarenopleiding* (Heleen Rijckaert & Carlijn Pereira) als de special *Effectief leesonderwijs geven, hoe doe je dat; zeven inspirerende voorbeelden* zijn via taalunie.org te downloaden.

Beter leesonderwijs: van weten naar doen!, het visiestuk van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs is te lezen via Stichting Lezen, lezen.nl.

Binnenkort verschijnt ook een nieuwe publicatie van professor Thoni Houtveen en Roel van Steensel (bijzonder hoogleraar voor Stichting Lezen). In *De zeven pijlers van onderwijs in begrijpend lezen* geven deskundigen inzicht in theorie over en praktische toepassing van alle verschillende essentiële elementen van het leesonderwijs, zoals de rol van achtergrondkennis, en invloed van motivatie. In totaal vormen zeven ‘pijlers’ zo de basis voor effectief leesonderwijs. Presentatie van het boek vindt plaats tijdens Lezen Centraal 2022, het jaarlijkse congres van Stichting Lezen dat onder het motto *Lees je rijk!* ‘rijke teksten’ als thema heeft.

TOON TELLEGEN KIJKT IN DE SPIEGEL

LEZEN & VERDER LEZEN

Tellegen
tachtig jaar

De egel, dat ben ik
Met illustraties van
Annemarie
van Haeringen
Querido, € 18,99

8+

Echt boos is wel wat anders

met illustraties van
Marc Boutavant
Querido, € 17,50

8+

In de opvolger van *Is er dan niemand boos?* speelt Tellegen opnieuw met de zin en onzin van woede. Als zijn jas aan flarden scheurt, is de sprinkhaan boos. De olifant is kwaad vanwege een knoop in zijn slurf. De slak reageert vertoerd omdat zijn steeltjes zijn omgedraaid. Maar zijn ze wel echt boos? Met Franse, levendige prenten van Marc Boutavant.

Toon Tellegen, beroemd om zijn absurdistische dierverhalen, werd eind vorig jaar tachtig. Omdat hij niet voor interviews en dergelijke te strikken is, draait de rubriek *Lezen en verder lezen* daarom eenmalig om alleen zijn werk.

Tekst Mirjam Noorduijn

Toen de *Lezen*-redactie Tellegen voor de gastcolumn uitnodigde vanwege zijn jubileum, antwoordde hij: 'Ik heb nog nooit een column geschreven en denk dat dat ook maar zo moet blijven. Ik kan dat niet. Het spijt me.' De mail die 'met mijn hartelijke groeten' afsloot, was beslist van de auteur, maar als er bij de ondertekening 'de egel' had gestaan, had je het zo geloofd.

Niet toevallig luidt de titel van de dierverhalenbundel die ter gelegenheid van Tellegens tachtigste verjaardag verscheen *De egel, dat ben ik*. Ja, het boek valt onder de noemer fictie. Desondanks suggereert de achterflap een zeker autobiografisch gehalte. 'De wederwaardigheden, de verlangens en de diepste gedachten van de egel staan centraal,' zo staat er. 'Of zijn het die van de schrijver zelf?' Al blijft deze vraag onbeantwoord, de ruim zestig verhaaltjes over de egel en zijn schijnbaar betekenisloze bestaan met de andere bosdieren lijken te bevestigen dat het stekelbeest en Tellegen elkaars evenbeeld zijn. Maar, wie is hij?

'De egel keek in de spiegel,' zo opent het eerste verhaal. Waarna er misprijzend rimpels worden geteld en antwoord wordt gezocht op de vraag 'ik wou dat ik wist wat ik wou'. Een twijfelaar en tobber, dat is die egel wel, voortdurend in gesprek met zichzelf – 'dan was hij als het ware met zijn tweeën' – en zich afvragend of hij wel een wezen heeft, wat de bedoeling van zijn stekels is en waarom de tijd voorbijgaat. Veelzeggend is dat de egel ook een auteur is. Hij schrijft een boek van één woord – 'onzin' – en een gedicht over zijn verlangen een ander te zijn en dat hij, als hij die ander zou zijn, maar één ding zou willen: 'de egel zijn'. Mooi is dat de egel evengoed beseft dat hij hoe dan ook altijd de egel zal blijven. 'Een ander? Onmogelijk!' Dit is Tellegen ten voeten uit. Maar denk nu niet dat we weten wie hij is. 'Niemand komt er ooit achter wie hij is,' aldus de egel. Laat staan de ander.

De trein naar Pavlovsk en Oostvoorne Querido, € 18,99

15+

Een bundeling van veertig melancholiek stemmende vertellingen over vervlogen tijden, geïnspireerd op de verhalen die Toon Tellegens in 1918 uit Rusland gevluchte grootvader (van moeders kant) ooit aan zijn kleinzoon vertelde. Ze zijn soms grappig, soms laconiek of bizar, maar ook somber, alsof de grootvader zijn eigen herinneringen lijkt te vreezen.

Tot de winter erop volgt

(Gedichten)
Querido, € 15,99

15+

'Het leven is kromgetrokken', schrijft Tellegen over het gezicht van de ouderdom. Toch biedt zijn nieuwste dichtbundel meer dan een weemoedige terugblik op het leven. 'Met alleen maar heden voor mij, achter mij,' schort hij het afscheid nemen treffend op, wetende dat het leven altijd doorgaat. 'Dan kijk ik weer voor me met nieuwe moed en onzekerheid.'

Mijn vader

met illustraties van
Rotraut Susanne Berner
Querido, € 12,50

6+

In Jozefs kleuterfantasie gebeuren de vreselijkste dingen. Er liggen boeven onder zijn bed, er breken branden uit, er zijn onoplosbare sommen. Maar bang is Jozef niet. Zijn geloof in de almacht van zijn vader is onvoorwaardelijk, treffend en prettig absurdistisch verbeeld door Rotraut Susanne Berner, met vader als reus en Jozef als minimensje.

IEDEREEN SPEELT EEN ROL

Ilya Leonard Pfeijffer schreef
het Boekenweekgeschenk
2022. *Monterosso mon
amour* is 'een ode aan de
stille krachten in het
boekenvak, een verhaal
over het belang
van verhalen'.

Ilja Leonard Pfeijffer
schreef het Boekenweek-
geschenk 2022

Hoe was het voor het Boekenweek-geschenk te worden uitverkoren?

‘Je hóórt natuurlijk te zeggen dat het heel achtenswaardig is – maar dat vond ik ook echt. Die respectabele traditie voortzetten, sinds de jaren dertig in stand gehouden met een indrukwekkende lijst grote schrijvers, is heel eervol. De gewichtigheid, plus de afwijkende vorm – ik had nog nooit een novelle geschreven – veroorzaakten ook een zekere druk. Dat is goed, dan word ik wakker.’

Waar wilde je over schrijven?

‘Omdat het voor de Boekenweek is, wilde ik graag een van de mensen centraal stellen die zo vaak anoniem het literaire bedrijf mogelijk maken: bibliothecarissen, boekhandelaars, leesouders, coördinatoren van literaire evenementen; al diegenen die je ontmoet bij optredens en altijd op de achtergrond staan. Het geschenk is een ode aan hen. Het gaat over bibliothecarisse Carmen – een fictionele sublimatie van die vele stille krachten – die in Italië op zoek gaat naar haar eerste liefde. Er komt, naast velerlei andere zaken, trouwens ook een schrijver in voor, die in Carmens Bibliotheek optreedt; daarvoor neem ik mezelf genadeloos op de hak.’

Omdat de Boekenweek ook een vorm is van leespromotie, leek het me passend te schrijven over het belang van verhalen. De vrouw bij wie Carmen in Italië verblijft, speelt een belangrijke rol: zij gunt Carmen een verhaal over die eerste liefde, zorgt ervoor dat dat verhaal er komt. Maar de werkelijkheid blijkt een hele andere. Als Carmen de schrijver die eerder haar Bibliotheek bezocht, in de epiloog opnieuw tegenkomt, wordt de ware toedracht over haar eerste liefde alsnog een verhaal.’

Wat heeft je verhuizing naar Italië betekend voor je schrijverschap?

‘La Superba en Grand Hotel Europa had ik nooit kunnen schrijven als ik niet in Genua was gaan wonen. Het heeft niet eens zoveel te maken met het decor, veeleer met de thema’s. La Superba gaat over migratie, iets wat hier enorm zichtbaar is. Ik was zelf immigrant, heb het aan den lijve ondervonden.’

“Ik hoop niet dat ik volwassener ben geworden

Er was geen noodzaak om mijn comfortabele leven in Leiden vaarwel te zeggen; hier besepte ik met terugwerkende kracht dat het wellicht té comfortabel was. Pas nadat ik was verhuisd, dertien jaar geleden, besepte ik hoezeer ik de afstand tot het Nederlandse literaire milieu eigenlijk nodig had. In de beginjaren van mijn carrière stortte ik me in de Grachtengordel, de boekpresentaties en feestjes, de literaire cafés. Geweldig, vond ik – tot ik het er opeens helemaal mee had gehad, het een claustrofobisch milieu vond. Daarin blijven hangen is niet goed voor je schrijverschap: boeken van collega’s die vooral bezig zijn met schrijven zijn, meer dan met schrijven, gaan vaak op elkaar lijken. Het grootste cadeau dat Genua me heeft gegeven, is het teruggekeerde vermogen me te verbazen. Genua verbaast me nog steeds, ik blijf nog wel even.’

Authenticiteit is een belangrijk thema in je werk. Hoe verhoudt zich dat tot je gecultiveerde présence?

‘De verhouding tussen feit en fictie, fantasie en werkelijkheid vind ik fascinerend. Zeker in deze tijd, waarin iedereen via sociale media een beeld schept van zichzelf, is authenticiteit een complex, dubbelzinnig begrip. Maar als duidelijker van wat er speelt in de huidige maatschappij ben ik natuurlijk een arts die zijn eigen diagnose stelt: mijn eigen imago als schrijver kan ik niet ontkennen, ook ik speel een rol. Uiteindelijk is dat echter van secundair belang. Beroemdheid is een middel, geen doel; het gaat om de boeken. Nou is het ook weer niet zo dat mijn kostuums en ringen louter in dienst staan van mijn schrijverschap, ik vind het ook gewoon leuk. Ik ben begonnen me zo te kleden

toen ik Stella ontmoette. Zij kleedt zich altijd heel goed. Ik vond dat ik mezelf een beetje moest upgraden om te verdienen dat ik naast haar mocht lopen.’

Eigenlijk is zij, mijn huidige geliefde, mijn eerste echte liefde. We zijn nu zeven jaar samen, voor mij een absoluut record in duur en intensiteit. Of ik volwassener ben geworden? Wie weet... Eigenlijk hoop ik van niet. Iemand die niet in staat is het kind in zichzelf te bewaren, zei Goethe ooit, kan wellicht een verantwoordelijke burger worden, maar nooit een kunstenaar.’ ●

Monterosso mon amour wordt tijdens de Boekenweek – dit jaar gehouden van 9 tot en met 18 april met als thema ‘Eerste liefde’ – door de boekwinkel cadeau gegeven bij aankoop van € 15,- aan Nederlandse boeken.

BOEK START

Nieuwe
trajecten

VOORLEZEN

BIEDT EEN MOMENT VAN RUST EN PLEZIER

BoekStart is uitgebreid. De aanpak om het lezen met baby's en jonge kinderen te stimuleren is nu ook geïntegreerd in VoorZorg en Stevig Ouderschap, twee ondersteuningsprogramma's van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid die zijn gericht op ouders in een kwetsbare situatie. Verpleegkundigen die met het nieuwe BoekStart-themadossier werken, zijn enthousiast.

Tekst
Annemarie Terhel
Illustratie
Lien Geeroms

Heel trots was verpleegkundige Esther Huijsmans toen ze een video vertoonde van een van haar VoorZorgmoeders die haar baby aan het voorlezen was. Tijdens een hoorcollege, waarin het nieuwe BoekStartmateriaal werd getoond aan tweehonderd verpleegkundigen, kon ze laten zien hoe ze deze moeder had geënthousiasmeerd om zelf aan haar kindje voor te lezen. 'Natuurlijk was het niet perfect, maar het feit alleen al dat zij voorleest, het aan haar kindje vertelt. Als je dat kunt bereiken met een VoorZorgmoeder, dan ben ik heel blij.' VoorZorg is een intensief traject waarin kwetsbare moeders gedurende tweeënhalf jaar worden gekoppeld aan een vaste verpleegkundige. 'In die tijd bouw je echt een vertrouwensband op,' zegt Huijsmans. 'Veel van deze vrouwen hebben al verschillende trajecten achter de rug en hebben weinig vertrouwen in de zorg. Ze hebben hulpverleners zien komen en gaan. Als VoorZorgverpleegkundige blijf je voor langere tijd en sta je náást de moeder. Je kijkt waar je kunt bijsturen, maar hebt geen oordeel. Dat maakt een groot verschil.'

BoekStartcoaches

Voor BoekStart was het een logische stap, deze uitbreiding naar kwetsbare ouders, legt Marijke Bos van Stichting Lezen uit. 'BoekStart bestaat nu twaalfenhalf jaar en heeft een landelijke dekking. Alle ouders met een pasgeboren kindje worden uitgenodigd om een BoekStartkoffertje op te halen en hun kindje in te schrijven in de Bibliotheek. Een aantal jaar geleden is er wetenschappelijk onderzoek gedaan naar deze aanpak. Daaruit kwam de aanbeveling voort: probeer meer kwetsbare ouders bij BoekStart te betrekken,

VoorZorg en Stevig Ouderschap

VoorZorg is een programma voor vrouwen in een sociaal kwetsbare positie. Het biedt een intensief traject van veertig tot zestig huisbezoeken door een vaste verpleegkundige. De bezoeken beginnen zo vroeg mogelijk in de zwangerschap en gaan door tot het kind twee jaar is. Stevig Ouderschap is een korter traject voor gezinnen waar de omstandigheden zwaarder zijn dan gemiddeld. De onderwerpen die tijdens deze interventies aan bod komen, kunnen betrekking hebben op gezondheid, ontwikkeling van het kind, veiligheid, hechting, financiën, communicatie, het opbouwen van een sociaal netwerk, het gebruik van gemeenschapsvoorzieningen. ncj.nl/voorzorg
ncj.nl/stevigouderschap

want ouders die totaal niet bekend zijn met voorlezen, bereik je niet zo makkelijk. We zijn toen begonnen met het opleiden van BoekStartcoaches die op het consultatiebureau meedraaien. Zij spreken bezoekende ouders aan, nodigen ze uit in de Bibliotheek. Ze informeren of ouders wel eens voorlezen, vertellen dat je al jong met baby's kunt praten, kunt zingen, kunt lezen. Dat werkt heel goed. Eind 2021 waren er al 139 BoekStartcoaches op 178 consultatiebureaus actief.'

De VoorZorgverpleegkundigen

Met de uitbreiding via de jeugdgezondheidszorg gaat de ondersteuning van ouders een stapje verder. 'De VoorZorgverpleegkundigen hebben veel meer tijd tot hun beschikking dan de BoekStartcoaches,' zegt Marijke Bos. 'Zij bouwen een intensieve relatie op met kwetsbare ouders. Bovendien ligt de informatie die zij geven over lezen in lijn met de andere adviezen die worden gegeven over eten, slapen en spelen. Het is geïntegreerd in een langdurig traject en komt binnen via iemand die ze vertrouwen. Deze jeugdverpleegkundigen zijn ook getraind in het voordoen. Zij kunnen het voorlezen in stapjes aanbieden.'

Huisbezoeken

Merian Bouwmeester coördineert de programma's VoorZorg en Stevig Ouderschap vanuit het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ) en legt uit voor welke ouders deze interventies bedoeld zijn. 'Bij VoorZorg moet je denken aan veelal jonge moeder met verschillende problemen, zoals huisvestingsproblematiek, financiële problematiek, complexe relaties, huiselijk geweld. Stevig Ouderschap is een lichtere variant, de groep die meedoet is gemêleerder. Aanstaaende ouders kunnen binnenkomen langs verschillende routes: via de verloskundige, de huisarts, het maatschappelijk werk of het jongerenloket van de gemeente. De Jeugdgezondheidszorg-verpleegkundigen die deze programma's uitvoeren, kijken tijdens de huisbezoeken wat er nodig is om ouders bij te staan. Daarbij is er veel aandacht voor de ontwikkeling van het kind. Het BoekStartdossier is een nieuw onderdeel in de toolbox die de verpleegkundigen tot hun beschikking hebben. Er zijn verschillende materialen ontwikkeld om het (voor)lezen ter sprake te brengen, zoals een quiz en een serie video's.'

Praten over voorlezen

De handreiking die nu vanuit BoekStart is gedaan is, is heel erg bruikbaar, vindt Merian Bouwmeester. 'Je moet veel meer doen en dieper gaan om deze ouders echt aan het lezen te krijgen. Er zitten veel moeders tussen die uit zichzelf niet zouden gaan lezen.' Ook Esther Huijsmans vindt het nieuwe BoekStartdossier een waardevol hulpmiddel. Bij collega's wordt het positief ontvangen, merkt ze. Ze werkte mee aan de pilot waarin het materiaal werd getest. 'Met verschillende van mijn VoorZorgmoeders heb ik naar de voorleesfilmpjes gekeken. Daarin zie je bijvoorbeeld een

moeder die haar baby van vier maanden oud voorleest. Na het kijken komt er van alles ter sprake. Hoe neem je je kind op schoot? Hoe kun je de reactie bij je kindje zien? Het fijne aan deze toolbox is dat je daarmee gelijk een gespreksonderwerp voor de huisbezoeken hebt. Je kunt praten over voorlezen, over boeken, over de Bibliotheek. Ook als het de eerste keer niet gelijk aanslaat, kun je erop terug blijven komen. Lukt het niet, dan zoek ik na een maand of na twee maanden opnieuw naar een ingang. Dan zeg ik bijvoorbeeld: 'Ik heb een leuk boekje in de auto. Zullen we kijken hoe je kindje daarop reageert?'

Voorleesroutine

Het belangrijkste vindt Huijsmans dat ouders ervaren dat voorlezen een momentje van rust en plezier kan bieden met je kindje. 'Baby's zijn nog helemaal niet bezig met wat er in een boek staat, maar het spelen met een boekje biedt wel plezier en ontspanning. Vervelen ze zich? Dan geef je een knisperboekje. De basis is dat je leert kijken naar je kind. Dat je stilstaat bij de vraag: hoe reageert mijn kindje? Wat kun je doen met een baby van deze leeftijd? Tegelijkertijd ontwikkel je een waardevolle voorleesroutine voor later.' Dat gaat niet altijd even vlot, maar soms zijn er mooie succesmomenten. 'Zo zei laatst een moeder tegen mij over haar anderhalfjarige zoon: 'Als hij niet luistert, dan heeft het toch geen zin om een verhaaltje voor te lezen?' In zo'n geval gaan we er samen voor zitten. Ik deed het voor, zij nam het voorlezen over. Toen ik op een later moment terugkwam, vertelde ze trots: 'Laatst kon hij niet slapen, toen ben ik naast hem gaan zitten en heb ik een verhaal verteld.' Prachtig toch?' ●

boekstart.nl

**Je moet veel
meer doen en
dieper gaan om
deze ouders
echt aan het
lezen te krijgen**

10

JAAR
BOER
BORIS

Het begon ooit met de rode laarsjes van de kleine Boris, vertelt Philip Hopman in De Nederlandse Illustratie Podcast van Irene Cécile. Hij en zijn vriend hadden een van hun biologische kinderen te logeren, die het reuze naar zijn zin had tussen de kippen, geiten en paarden en trots vertelde dat hij boer wilde worden. Daar zat een verhaal in, dacht Hopman. Hij benaderde Ted van Lieshout met het idee. Zo ontstond tien jaar geleden het allereerste boekje over de kleine boer Boris die avonturen beleeft op zijn tractor tussen de boerderijdieren. Nadat *Boer Boris gaat naar zee* werd verkozen tot Prentenboek van het Jaar

2015 nam de serie een grote vlucht. Inmiddels zijn er ruim een half miljoen *Boer Boris*-boeken verkocht. Op 16 maart verscheen het vijftiende deel, *Boer Boris en de luchtballon*. Om het jubileum luister bij te zetten opent op 23 april in het Zuiderzeemuseum de tentoonstelling 'Boer Boris is jarig!'. Kinderen kunnen op de rode trekker van Boer Boris klimmen en spelletjes doen, volwassenen kunnen een kijkje nemen achter de schermen bij de makers van de serie.

zuiderzeemuseum.nl; de podcast over Boer Boris is te beluisteren via irenececile.com/podcast

Swipe, stap, sprong

Onder het motto 'Swipe, stap, sprong' wordt tijdens de Media Ukkie Dagen aandacht gevraagd voor mediawijsheid in de opvoeding van jonge kinderen. De campagne gaat in op vragen als: kun je een kind alleen met een tablet, tv, smartphone of boekje laten spelen, of is samen beter? Hoe begeleid je een kind stap voor stap in de digitale wereld? De Media Ukkie Dagen vinden plaats van 25 maart tot en met 1 april 2022 en zijn bedoeld voor ouders en professionals. Zij kunnen terecht op de website voor advies, tips en een overzicht van lokale activiteiten. Vanaf 25 maart zal hier ook het nieuwe Iene Miene Media-onderzoek 2022 te lezen zijn.

Uit het onderzoek van vorig jaar bleek dat de coronapandemie forse impact heeft gehad op het media-gebruik van jonge kinderen. Ouders gaven aan dat hun kinderen tijdens de eerste lockdown meer tijd achter een beeldscherm doorbrachten. Tegelijkertijd waren zij milder gaan denken over het effect van media op hun kind. Zo vond een ruime meerderheid dat media hun kind ondersteunen bij bijvoorbeeld taalontwikkeling en rekenvaardigheid. mediaukkedagen.nl

Eerste liefde voor kleuters

Op 9 april gaat de Boekenweek van start met als thema 'Eerste liefde'. Ook voor kleuters zijn er mooie prentenboeken te vinden over die verrassende ervaring.

Pinguïn uit *Een zee van liefde* van Pieter Gaudesaboos zeult niet alleen een koffer, maar ook een groot geheim met zich mee. Hij is verliefd op Beer, die het prima vindt om zijn beste vriend te zijn, maar geen vlinders in zijn buik voelt – hooguit honger. Een lief verhaal met fraaie tekeningen (Lannoo, 4+).

Verskil mag er zijn in *Mevrouw Das en Meneer Ping* van Rindert Kromhout met illustraties van Natascha Stenvert. Bij meneer Ping is alles even wit en keurig, mevrouw Das koestert haar weelderige bloementuin. Toch vallen ze als een blok voor elkaar (Leopold, 4+).

Mannetje Jas is een koukleum, trekt wel twintig jassen over elkaar aan, maar bibbert nog steeds. Uiteindelijk is het Vrouwtje Jas die hem verwarmt. Een van de mooiste prentenboeken van Sieb Posthuma (1960-2014), sinds kort weer leverbaar (Querido, 4+).

Ook in *GEM het verhaal van een reus* van Annemarie van Haeringen (Leopold, 4+) neemt de liefde een onverwachte wending. Gem is het liefst op zichzelf – tot hij een reuzenmeermin ontmoet. Van 15 april tot en met 7 augustus is het werk van Annemarie van Haeringen te zien in museum Allard Pierson in Amsterdam. allardpierson.nl

Kleine krokodil wil geen banaan

Geef een
PRENTENBOEK
cadeau

De campagne 'Geef een prentenboek cadeau', die het boekbezit onder kinderen wil stimuleren, bestaat vijf jaar. Dat wordt gevierd met de klassieker *Ik zou wel een kindje lusten* van Sylviane Donnio en Dorothée de Monfreid (ill.). Vanwege de papierschaarste is de campagne vooruitgeschoven, maar naar verwachting is het prentenboek vanaf 13 mei verkrijgbaar in de boekhandel voor een cadeauprijs van € 2,50. *Ik zou wel een kindje lusten* is een populair prentenboek met een griezelig-grappige ondertoon. Kleine krokodil lust op een dag geen bananen meer, maar heeft trek in een kindje. Zijn ouders geven hem worst en bakken een chocoladetaart, maar krokodil haalt zijn neus op. Zijn plan staat vast. *Ik zou wel een kindje lusten* (2004) is in twintig verschillende talen uitgebracht; in totaal zijn er 850.00 exemplaren van verkocht. Voor deze campagne worden er nog eens een kwart miljoen exemplaren gedrukt.

geefeenprentenboekcadeau.nl

boom roos vis

In de jaren zestig van de twintigste eeuw moesten aap, noot en mies het veld ruimen en plaatsmaken voor boom roos vis. De Tilburgse frater Caesarius Momms (1925-2007) had een nieuwe leesmethode ontwikkeld, *Veilig leren lezen*, waarin kinderen gestimuleerd worden om klank-letterkoppelingen te ontdekken en te oefenen. Sindsdien hebben zo'n tien miljoen kinderen met zijn iconisch geworden 'boom roos vis' leren lezen. Het Onderwijsmuseum wijdt een tentoonstelling aan de geschiedenis van deze methode. Daarbij is er

veel aandacht voor leesplezier. In een Letterbos worden kinderen uitgenodigd om met letters te spelen en duiken ze in een fantasiewereld. In het woud van levensgrote illustraties kunnen bezoekers voorgelezen worden en boeken ontdekken. Er is een speurtocht en je kunt ontsnappen uit *De Griezelsbus*-escaperoom. Ook is er een ruime schoolbibliotheek, ingericht volgens de aanpak van de Bibliotheek op school. 'Boom roos vis' is te zien tot en met 7 mei 2023.

onderwijsmuseum.nl

WINNAARS van de LEESPLUIM

DECEMBER

Onze octopus van Peter Bentley en Steven Lenton (vertaling Bette Westera) veroverde de laatste Leespluim van 2021. Als er plotseling een oranje octopus landt op de nok van een huis, wil niemand iets van het dier weten. De kinderen bedenken spelletjes zoals tentakel glijden en vliegeren, en langzaam ontdooit het dorp (Gottmer, 3+).

JANUARI

Ook in januari ging de Sardes Leespluim naar uitgeverij Gottmer. In *Ben je ziek, Teckel Tom?* (3+) van Bette Westera met tekeningen van Noëlle Smit, heeft Teckel Tom buikpijn. Hij lust zijn brokjes niet en rent hard naar de deur, maar is te laat. Papa Pim ruimt de bruine kledde op met een plens water uit de gieter.

FEBRUARI

De lieve krokodil van Leo Timmers gaat over een redder in nood. Met zijn scherpe tanden jaagt hij de slang weg die een muisje wil verschalken, en de hyena weg bij het wilde zwijn. De geredde dieren springen dankbaar op zijn rug. Een grappig prentenboek waarin verschillende emoties voorbijkomen (Querido, 2+).

TOP100 PABO

Tegen
ontlezing

Rob van de Sande is al vierentwintig jaar leraar Nederlands op de pabo (Noord-Brabant en Zeeland) en is bezorgd over de ontleding onder zijn studenten. Om (toekomstige) leraren te stimuleren om van leerlingen lezers te maken, bedacht hij het concept Frappante Fragmenten. Op deze boekenwebsite verscheen vorig jaar de eerste **Top100Pabotitellijst** die samen met acht kinderboekenschrijvers tot stand kwam.

PABO-STUDENT, WORD EEN LEZER!

zen werd. Als ik de docenten daarop aansprak, en zei dat studenten toch wel zo'n zestig kinderboeken moeten hebben gelezen aan het eind van hun opleiding, keken ze mij geschrokken aan. Ze waren al blij, zeiden ze, als studenten tot tien titels kwamen. Shockierend, vond ik. Voor mij was dat de aanzet een lijst van zestig titels voor de pabo op te stellen. Rob wist hier van af. Daarom benaderde hij mij.'

Ook Jannike Schotveld werd door Van de Sande gevraagd titels aan te leveren. 'Ze is populair bij pabostudenten, pleit sterk voor meer leesbevordering en schrijft de laatste jaren sprookjes en fabels die zeer geschikt zijn om voor te lezen,' licht Van de Sande zijn keuze toe. Schotveld zei direct ja: 'Zolang er geen landelijke criteria zijn waaraan pabo's zich moeten houden, zijn we afhankelijk van individuele docenten zoals Rob. Ik vind Frappante Fragmenten zeer bruikbaar en een geweldig initiatief. De luisterfragmenten maken het extra leuk, die kun je als pabodocent of juf of meester voor de klas ook goed gebruiken. Bovendien is de website interactief en de lijst dynamisch: pabo's vullen zelf aan en ieder studiejaar wordt-ie aangepast.'

Breed aanbod

De keuze van de boeken was nog niet eenvoudig voor de twee kinderboekenschrijvers. Vriens: 'Ik ben sowieso niet teruggevallen op mijn eigen lijst maar vertrokken vanuit het heden. Wat ik belangrijk vond: studenten moeten door zo'n lijst een zo'n breed mogelijk beeld van het aanbod krijgen; je wilt dat ze met zoveel mogelijk verschillende verhalen in aanraking komen, zodat ze plezier in lezen krijgen. Maar ik heb niet alleen op basis van leesbevorderende criteria gekozen. Titels van mijn favoriete auteurs staan er ook bij. Als ik basisscholen bezoek, vragen kinderen daar

Tekst
Mirjam
Noorduijn

'De huidige generatie nieuwe leraren heeft de taak om het voortouw te nemen om het lezen bij kinderen te stimuleren,' vindt Van de Sande. Maar hij weet ook: 'Voorwaarde om dat proces goed op gang te brengen, is dat je zelf een lezer bent.' En daar zit het probleem: pabostudenten lezen onvoldoende. De Monitor de Bibliotheek op school pabo 2020-2021 (een Probibio-onderzoek onder 863 pabostudenten) bevestigt dit: 35 procent van de studenten leest geen kinderboeken als dit niet verplicht is; 23 procent leest ze ook niet als het wel verplicht is; 25 procent vindt lezen 'vervelend' of 'niet leuk'; 48 procent geeft aan kennis te missen om kinderen tot lezen aan te zetten.

Aan dit laatste hoopt Van de Sande met zijn Top100Pabo wat te doen: 'Ik zie al jaren dat studenten best willen lezen maar eigenlijk niet goed weten waaruit ze kunnen kiezen. Er is zoveel. Waar

begin je dan? Als je niet gewend bent naar een bibliotheek te gaan, is het vinden van de juiste kinderboeken best lastig. Omdat studenten veel online zijn, leek me een boekenlijst op een website met audiofragmenten een goed plan. Door bij iedere titel twee links te plaatsen kunnen studenten bovendien snel hun weg vinden naar de Bibliotheek of boekhandel, zodat de boeken daadwerkelijk in de klas komen. Door de combinatie van titelkennis, voorleesfragmenten en boekpromotie hoop ik meer studenten aan het lezen te krijgen.'

Geweldig initiatief

Jacques Vriens, die Van de Sande als eerste om input vroeg, is blij met de Top100Pabo. 'Die ontleding bij pabostudenten is al lang een groot probleem. Zo'n negen jaar geleden heb ik in mijn rol als allereerste Kinderboekenambassadeur veel pabo's bezocht. Toen merkte ik al dat er onvoldoende gele-

uiteindelijk altijd naar. En als je zelf enthousiast over een boek vertelt, worden zij dat vanzelf ook. Anna Woltz noemt ik bijvoorbeeld vaak. En altijd Paul Biegel: zijn sprookjesachtige verhalen zijn tijdloos en zijn taalgebruik blijft geestig en verrassend.'

Schotveld zit op dezelfde lijn als haar collega: 'Alle kinderen zijn verschillend; daarom moet je inderdaad een ruime keuze hebben. Een paar titels komen altijd terug als ik lijstjes moet maken, zoals *Rosie en Moussa* van Michael de Cock en Judith Vanistendael, *De boze heks* van Hanna Kraan en Edward van de Vendels dichtbundel *Superguppie*. Maar verder streef ik naar afwisseling. Voor de Top100Pabo heb ik een mix gemaakt van recent en minder recent, enkele populaire titels meegenomen en gekeken naar de verschillende verhaallijnen. *Een indiaan als jij* en *ik* van Erna Sassen speelt zich af in het heden, *Koningskind*, een geweldig (voor)leesboek van Selma Noort, gaat tweeduizend jaar terug en in *Bethany en het beest* schept Jack Meggitt-Phillips een fantasiewereld waarin je je heerlijk kunt verliezen. Maar vergeet ook de non-

ficte-liefhebbers niet. Ik heb zoveel kinderen blij gemaakt met *We gingen achter de hamsters aan* van Bibi Dumon Tak. Dat is zo mooi aan verhalen: ze vergroten je eigen kleine wereld.'

Verplicht curriculum

'Lezen vormt de verbeeldingskracht,' voegt Vriens toe. 'Meer dan wanneer je naar een film kijkt op tv of je smartphone. En het vergroot je empathisch vermogen. Maar lezen is bovenal een basisvaardigheid die onmisbaar is in onze maatschappij. Het komt altijd en overal terug. Een leerling die een moeilijke lezer is, blijft een zesjeskind terwijl die misschien wel het potentieel heeft uit te groeien tot een zeven- of acht-kind. Dus help ze over die leesdrempel.'

Volgens de oud-basisschooldirecteur draait leesbevordering om bereikbaarheid, toegankelijkheid en waardering: 'de BTW van Vriens'. Het motto staat vermeld bij zijn leesbevorderingstips die erg lijken op die van Schotveld: 'Elke dag voorlezen in alle groepen. Elk jaar een schrijver op bezoek in onder-, midden- en bovenbouw, bij voorkeur niet per se tijdens de Kinderboekenweek. In elk team een groepje dat de kar trekt en daar uren voor krijgt. In elke klas een leeshoek: boeken moeten zichtbaar zijn! En voor leerkrachten die moeilijk titels kunnen kiezen moet een voorleesboekenlijst beschikbaar zijn die elke paar jaar ververscht wordt, zoals de Top100Pabo.' En cruciaal, vinden Vriens en Schotveld: er moet een verplicht curriculum komen, zoals dat er ook is voor andere pabovakken. Schotveld citeert daarbij graag onderwijscolumnist Aleid Truijens: 'Lezen is het belangrijkste vak op school, geen keuzemodule.' ●

“
LEZEN
IS HET
BELANGRIJKSTE
VAK OP
SCHOOL
(NAAR ALEID TRUIJENS)

Top- en tiplijsten

Frappantefragmenten.nl biedt een breed aanbod kinder- en jeugdboekentitels voor het basisonderwijs. Maandelijks wordt er een Top40 samengesteld door professionals en volwassen lezers. En sinds vorig jaar is er een Top100-Pabo: acht schrijvers (Harm de Jonge, Bibi Dumon Tak, Edward van de Vendel, Ted van Lieshout, Janneke Schotveld, Jacques Vriens, Paul van Loon, Marc ter Horst) selecteerden tien **mustreads**; studenten en docenten vulden de interactieve lijst aan. Een Top100Voorleesboeken, Top40Poëzie en Top40Feit(en fictie) staan op de planning. De lijsten zijn met audiofragmenten. Bij de Top100Pabo zijn bovendien podcasts beschikbaar waarin bovengenoemde auteurs vertellen over het belang van lezen in het onderwijs.

Behalve de Top100Pabo verscheen eind 2021 ook **de Grote Vriendelijke 100** (hebban.nl/gv100). Deze titellijst volgde na een verkiezing waarbij (volwassen) lezers hun persoonlijke top vijf van favoriete kinderboeken konden indienen, een initiatief van de Grote Vriendelijke Podcast (over jeugdliteratuur) en lezerscommunity Hebban, met als doel het aanjagen van de discussie over jeugdliteratuur.

De tiplijst van 60 boeken die **Jacques Vriens** in 2014 voor de pabo opstelde is te vinden bij jacquesvriens.nl, leesbevordering.

Lezen
in het

Nieuwe website:

Lezen en boeken zouden een belangrijke plaats moeten innemen in het basisonderwijs. Hoe kom je als leerkracht aan informatie over leesonderwijs en leesbevordering, gebaseerd op nieuwe inzichten uit onderzoek?

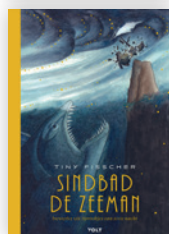
Recente cijfers uit (inter)nationaal onderzoek wijzen op een neerwaartse lijn in leesvaardigheid en leesmotivatie bij kinderen en jongeren. Als reactie hierop zijn er diverse publicaties verschenen die richting geven aan verandering in het leesonderwijs: het advies van de Taalraad, het leesoffensief van OCW en de wetenschappelijke publicaties over leesmotivatie en effectief leesonderwijs. Er is voor het basisonderwijs echter nog geen plek waarop nieuwe informatie over effectief, motiverend leesonderwijs en leesbevordering op een samenhangende, overzichtelijke en praktijkgerichte manier is samengebracht. Om die reden ontwikkelen Stichting Lezen, SLO en de Taalunie een website over lezen in het primair onderwijs. De lancering is gepland voor half april 2022.

lezeninhetpo.nl

VERWACHT

Zilveren Griffelwinnaar Emiel de Wild komt binnenkort met een nieuwe roman. **Toen mijn broer een robot werd** gaat net als zijn bekroonde boek *Broergeheim* over de omgang met verlies binnen een gezin. Tijs' broer Dennie leeft niet meer, zijn plaats wordt ingenomen door een robot. Tijs' ouders doen alsof dit normaal is (Leopold, 10+, verschijning april).

Van de hertalingen van Tiny Fisscher zijn al vijftigduizend exemplaren verkocht. In april verschijnt een nieuwe titel, **Sindbad de Zeeman**, met reisavonturen uit de Arabische vertellingen van Duizend-en-een-nacht. De verhalen zijn door zeven tekenaars geïllustreerd, onder wie Thé Tjong-Khing en Daan Remmerts de Vries (Volt, 9+).

Wie de superlatieve recensies van **Pony** van R.J. Palacio leest, wordt nieuwsgierig. In mei verschijnt de Nederlandse vertaling van Annelies Jorna. Als Silas' vader wordt gekidnapd en gedwongen tot het maken van vals geld, springt Silas op de rug van een pony om zijn vader te bevrijden. Van Palacio's *Wonder* werden wereldwijd dertien miljoen exemplaren verkocht (Querido, 11+).

Illustratie: Aurélie Neyret

EIGENZINNIGE STRIP

Dagboek van Cerise

Joris Chamblain
& Aurélie Neyret (ill.)
Silvester Strips,
€ 9,95 per deel (10+).

Cerise is bijna elf en heeft een droom: ze wil schrijfster worden. Aan het begin van de stripreeks *Het dagboek van Cerise* doet ze uit de doeken hoe ze haar avonturen verzamelt: door mensen in de gaten te houden en zich voor te stellen welke geheimen ze verbergen. Haar voelsprietten staan altijd aan. Is ze iemand op het spoor, dan bespiedt ze die als een detective. In *De stenen tuin* levert dat een mooi avontuur op in een verlaten diertuin die is beschilderd met dierentekeningen. Het verhaal ontvouwt zich in dagboek aantekeningen, krantenberichten en een stripverhaal. In het tweede deel, *Het boek van Hector*, gaat ze schatgraven in een oude bibliotheek en vindt daar een verborgen liefdesbrief. In deel vijf, *De eerste sneeuw op de Perseïden*, probeert ze zich de tijd te herinneren dat haar vader nog leefde, een ervaring die veel emoties losmaakt. Het tekenwerk en het eigenzinnige karakter van Cerise maken het tot een charmante serie, waarin het vertellen van verhalen centraal staat. In Frankrijk zijn al meer dan een miljoen exemplaren van de boeken verkocht.

Mondriaan & Escher IN BEELD

Op 7 maart is het honderdvijftig jaar geleden dat Piet Mondriaan werd geboren. Ruim twee weken later, op 22 maart, wordt de vijftigste sterfdag van M.C. Escher herdacht. Uitgeverij Leopold grijpt deze herdenkdagen aan om twee boeken van Wouter van Reek over deze kunstenaars opnieuw uit te geven.

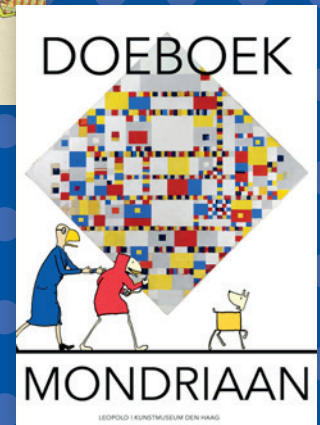
In *Doeboek Mondriaan* kunnen kinderen puzzelen, tekenen en zelf aan de slag met de kleurenleer van Mondriaan. Het boek kan worden ingezet als verdieping naast het eerder verschenen *Keepvogel en kijkvogel*, waarin Keepvogel Mondriaan achterna reist naar New York en toekijkt hoe de kunstenaar tot het schilderen van meesterwerk *Victory Boogie Woogie* komt – een

vernuftig prentenboek, waarin de ontwikkeling van het werk van Mondriaan aan de kijker voorbijtrekt. Ook *Nadir en Zenith in de wereld van Escher* zit geraffineerd in elkaar. Van Reek laat zijn hoofdpersonen verdwalen in een universum vol ingewikkelde trappen, sterren en zichzelf herhalende patronen, helemaal in de geest van Escher, die zich bewoog op het raakvlak van kunst en wetenschap. 'We zoeken een onbekende plek,' zegt hoofdpersoon Zenith, als hij de kunstenaar treft aan zijn tekentafel. 'Weet u misschien hoe je daar kunt komen?' 'Gewoon, een recursieve afbeelding maken op een riemannoppervlak en dan kun je langs een logaritmische spiraal in een imaginaire dimensie terecht komen,' broemt Escher. 'Maar pas op de oneindige lussen.' Zo word je als lezer een betoverend universum ingetrokken vol verwarring en herhaling, waarin je eindeloos kunt blijven ontdekken. Bij het boek is een lesbrief beschikbaar.

Nadir en Zenith in de wereld van Escher
Leopold
€ 15,99 (8+)

Keepvogel en kijkvogel
Leopold
€ 15,99 (5+)

Doeboek Mondriaan
Wouter van Reek
Leopold, € 8,99 (8+)

LEESWEKEN KINDERJURY

De Kinderjury is weer begonnen. De Leesweken duren nog tot en met 10 april. Stemmen gebeurt dit jaar eerder dan gebruikelijk: van 11 tot en met 17 april.

De prijsuitreiking volgt eind mei. Op de website van de Kinderjury zijn vijftig Leestips te vinden die kinderen op weg kunnen helpen.

Drie aanraders:

Zootje ongeregeld van Iris Boter is een vrolijk verhaal over een aanplakgezin dat in de problemen komt als er adoptieformulieren zijn kwijtgeraakt. 'Wij zijn gewoon stikgelukkig tussen de vlekken en spinrag,' zo beschrijft een van de personages het rommelige huishouden (Volt, 9+).

In **Thomas Tucker. Ontdekkingsreiziger van beroep** van Harmen van Straaten wordt het leven van Tak overhoop gehaald door een nieuwe jongen in de klas. Thomas is voor niets en niemand bang en vertelt de stoerste verhalen. Haast ongemerkt zet hij de bestaande verhoudingen op scherp (Leopold, 8+).

Groetjes uit Zeerijp van Lysette van Geel is het verhaal van de elfjarige Chrisje, die verontwaardigd is als haar school moet sluiten na een aardbeving. Een lekker leesbaar boek over de aardbevingsproblematiek in Groningen (Volt, 9+).

SPRING LEZEND

De gemotiveerde leerkracht

“ ADVIES VAN LERAAR TOT LERAAR WERKT

Eind maart start de Leescoalitie met de campagne Springlezend, waarin aandacht wordt gevraagd voor de belangrijke rol van leerkrachten en docenten in de leesopvoeding van hun leerlingen. Een inspiratieplatform waarop leraren elkaar kunnen enthousiasmeren vormt het hart van de campagne. Ambassadeurs van Springlezend Erwin van der Land en Ramtin Sadeghpour weten: ‘Tips uit het werkveld zijn goud waard.’

Tekst
Annemarie
Terhell

In de afgelopen jaren heeft de Leescoalitie met campagnes als Vaders Voor Lezen en Lees voort! de verschillende leesopvoeders rondom het kind in de schijnwerpers gezet. De komende twee jaar is het de beurt aan de leraar, die een onmisbare rol vervult in de leesmotivatie van leerlingen. Op welke manier kun je een positieve beweging van gemotiveerde leraren in gang zetten? Voorafgaand aan de nieuwe campagne ging de Leescoalitie in gesprek met leraren in het basis- en voortgezet onderwijs. ‘Daaruit kwam naar voren dat zij graag meer zouden willen doen om hun leerlingen te laten lezen, maar niet altijd weten hoe,’ vertelt Maartje Bolt, projectcoördinator van de Lees-

coalitie. ‘Er bleek veel behoefte te zijn aan een plek waar men onderling inspiratie en tips kan uitwisselen. Daarom richten we de campagnewebsite in met onder meer een digitaal prikbord, waarop leerkrachten en docenten inspiratie voor goed leesonderwijs kunnen vinden én geven.’

Bevlogen boekpromotie

Erwin van der Land, leerkracht van groep vijf tot en met acht op Basisschool het Wilgerijs in Dronten, zelf een fervent lezer, vindt het een goed idee. ‘Lezen is de basis van bijna alles. Extra aandacht voor boeken moet er elke dag zijn,’ stelt hij. ‘Op onze school heeft lezen een belangrijke plek in de schoolvisie. Wij geven leerlingen mee dat het niet alleen leuk is om te doen, maar ook noodzakelijk en nuttig. Je moet echt op niveau kunnen lezen om mee te doen in de maatschappij. Daarom hebben we een Bibliotheek op school en werken we nauw samen met de FlevoMeer Bibliotheken. Behandelen we op school een thema, zoals de diertuin of laatst industrie, dan zorgt de leescoördinator op verzoek van leerkrachten ervoor dat er boeken binnen dat thema in de klas staan. Dat werkt. Sowieso vertel ik minstens een keer per week bevlogen over boeken.’

Laat kinderen vertellen

Hoe zorg je ervoor dat leerlingen die niet graag lezen toch meedoen? ‘Wat bij ons enorm goed helpt is dat we elke dag beginnen met een stilleesmoment,’ zegt Van der Land. ‘Die momenten sluit ik altijd af met een gerichte vraag. Wie heeft er iets heel spannends gelezen en wil daarover vertellen? Wie heeft het boek uit en wil het aanraden aan anderen? De kunst is om kinderen zoveel mogelijk te laten vertellen. Het praten over boeken maakt dat kinderen het leuker vinden, dat ze zin krijgen om in een nieuw boek te beginnen. Daarbij gebruik ik vaak het vragenspel van Aidan Chambers. Dat het werkt, zie ik aan nieuwe leerlingen die binnenkomen na een verhuizing, of die van een andere school zijn overgestapt. Die kunnen soms een heel andere leeshouding hebben. Boeken zijn stom, dit is niet voor mij, beginnen ze dan. Na een tijdje kunnen ze dan toch heel enthousiast vertellen over een boek dat ze ontdekt hebben.’

Gemotiveerd door collega's

Wat maakt hem zo enthousiast voor deze campagne? Van der Land: ‘Alleen al de naam is uitnodigend: Springlezend! Daar wil je toch meer van weten? Het is niet alleen een goed initiatief, maar ook heel erg nodig, denk ik. Er zijn nog steeds kinderen die van school afkomen en functioneel analfabeet zijn. Ze halen niet het leesniveau eind groep zes. We moeten onszelf in het onderwijs voor onze kop slaan dat we dat laten gebeuren. Trainingen op schoolniveau, een platform voor leerkrachten, dat kan allemaal helpen om leerkrachten te ondersteunen. Je hoeft niet altijd tips van een expert te krijgen. Als leerkracht wil je ook praktische zaken weten: hoeveel tijd kost het? Wat moet ik voorbereiden? Een advies van leraar tot leraar maakt het makkelijk. Daarvan raak ikzelf gemotiveerd om eens iets anders in mijn klas te proberen.’

Ontwikkelen van smaak

Ramtin Sadeghpour, docent Nederlands op het CSG Liudger in Drachten, is ook een bevoegen leesbevorderaar en onderschrijft het belang van meer aandacht voor leesonderwijs. 'Voor veel leerlingen is lezen iets wat moet van school, merk ik. Ik geef les in de bovenbouw van havo en vwo, daar ben je bezig met de leeslijst. Leerlingen verzamelen daarvoor het liefst zoveel mogelijk punten met zo'n minimaal mogelijke inzet. Dan krijg je dus steeds weer een verslag van *Het gouden ei*. Ergens is dat best begrijpelijk. In de klas maak ik vaak de vergelijking met Spotify. Als iemand nooit muziek luistert en je geeft een app en zegt: klik maar wat aan, dan werkt dat ook niet. Je moet eerst ontdekken: welke artiesten vind ik leuk, van welke teksten houd ik? Het ontwikkelen van een eigen smaak is een proces van jaren. Het is heel moeilijk om zoiets in een beperkte tijd af te dwingen, naast alles wat ze al moeten doen voor school. In het huidige schoolprogramma krijgt dat proces eigenlijk niet de vrijheid en de ruimte die het nodig heeft.'

Diepgang ontdekken

Is het tijd nog te keren? Sadeghpour: 'Dat denk ik zeker, maar dat betekent dat je andere prioriteiten moet gaan stellen. Met elkaar houden we een systeem in stand waarbij we toewerken naar een centraal schriftelijk eindexamen. Daarin wordt heel specifieke kennis op het gebied van begrijpend lezen getoetst. Zestig procent van de onderwijstijd gaat daarnaartoe. Dus moeten we ons bezinnen: willen we dat leerlingen kunnen aangeven wat de functie van alinea drie is? Of dat ze de diepgang in literaire teksten kunnen ontdekken? Zelf zou ik pleiten voor een minder druk

“
Door
literatuur
te
verbinden
met het
persoon-
lijke, krijg
je ze mee

Erwin van der Land
(links) en Ramtin
Sadeghpour (rechts).

programma voor Nederlands. Er worden in de bovenbouw zoveel dingen herhaald waarvan ik denk: volgens mij kunnen we hier veel minder aandacht aan besteden. De tijd die vrijkomt kun je besteden aan literatuur, of aan andere interessante onderdelen van het vak: taalkunde, letterkunde, literatuurgeschiedenis. Daarmee zou je het vak aantrekkelijker kunnen maken, en ook beter kunnen laten aansluiten op de studie Nederlands.'

Met passie vertellen

Hoe maak je leerlingen die geen zin hebben in lezen toch enthousiast voor literatuur? 'Door aansluiting te zoeken bij hun eigen beleevingswereld en door met passie te vertellen. Bij poëzie begin ik bijvoorbeeld bij hiphop. Dan laat ik de Jeugd van Tegenwoordig horen en leg ik uit wat ik zo geniaal vind aan hun teksten. Daarna ga ik steeds een stapje moeilijker tot we bij de klassieke gedichten uitkomen. Er zit altijd een diepere laag in poëzie. Als je leerlingen dat zelf laat ontdekken, dan werkt dat heel goed. Wat ik ook vaak doe: een boek of verhaal behandelen waarin het thema "immigratie" of "de ander" centraal staat. Eerst lezen we een verhaal van bijvoorbeeld Kader Abdolah. Pas als we dat behandeld hebben, vertel ik ze dat ik in Iran ben geboren. Dan vertel ik hoe ik mijn eigen weg heb gevonden, hoe literatuur en boeken mij daarbij hebben geholpen. En dat dat concept voor anderen ook kan gelden. Als volgende opdracht laat ik leerlingen op zoek gaan naar een boek dat bij hun eigen verhaal aansluit. Bij welk thema zou je uitkomen als je naar jezelf kijkt, vraag ik dan. Door literatuur te verbinden met het persoonlijke, krijg je ze mee.' ●

LEES! AMBASSADE WINT Jan van Luxemburg- prijs

Eind vorig jaar werd bekend dat De Lees!-ambassade van Lidewijde Paris de winnaar is van de Jan van Luxemburg-prijs 2021 voor het bevorderen van het leesplezier bij jong en oud.

Paris ontvangt de prijs – genoemd naar literatuurwetenschapper en leesbevorderaar Jan van Luxemburg (1936-2012) – vanwege ‘de wervelende, intelligente en ontwapenende wijze waarop zij zich inzet om zowel klassiekers als eigentijdse boeken te ontsluiten, van proza tot poëzie, overal in het land, op de radio en sinds de lockdown ook online, [...] voor jong en oud en voor kleine of grote gezelschappen’, aldus de website van het Jan van Luxemburg Programma (janvanluxemburg.nl). ‘Met haar aanpak bewijst zij dat toegankelijkheid ook uitdagend kan zijn en dat enthousiasme ook diepgang kent.’ Paris, voormalig journalist en uitgever, richtte De Lees!ambassade in 2016 op om middels Lees!workshops op scholen en in bibliotheken haar passie voor het (literaire) lezen te delen. In datzelfde jaar verscheen *Hoe lees ik?*, speelse lessen in de kunst van het (literaire) lezen. Met haar boek *Een gedicht is ook maar een ding* en het ‘Hoe lees ik een film?’-programma maakt zij ook poëzie en film toegankelijk. facebook.com/deleesambassade; De boeken van Lidewijde Paris verschijnen bij Meulenhoff.

De Toneelmakerij speelt

SNACKBAR

Niet alleen via boeken, maar ook via theater kan je verhalen met elkaar delen. De Toneelmakerij weet dit al dertien jaar lang en maakt kwalitatief jeugdtheater, met liefde voor taal, interdisciplinair experiment en maatschappelijke betrokkenheid. Voor twaalfplussers speelt het gezelschap momenteel *Snackbar* onder regie van Timothy de Gilde: een schurende voorstelling over loyaliteit, schaamte en de moed die nodig is om de confrontatie op te zoeken als grenzen overschreden worden, een uiterst

actueel onderwerp waar elke middelbare scholier wel eens mee te maken heeft gehad. Wanneer sta je op voor jezelf, en wanneer voor de ander? Bij de voorstelling is speciaal lesmateriaal ontwikkeld, in de vorm van het schrijven van een literaire brief aan iemand die ooit je grens overschreed en een humorvolle spelworkshop die uitnodigt voor een gesprek over grenzen: waar liggen ze en hoe geef je ze aan? *Snackbar* toert zowel langs theaters als scholen.

toneelmakerij.nl

Hebban in de klas

In het literatuuronderwijs op de middelbare school staat vooral het lezen voor de lijst centraal. Leesactiviteiten buiten het curriculum om blijven te veel buiten beeld. Hooguit worden ze met de docent gedeeld, maar een uitwisseling van gelezen boeken tussen leerlingen onderling vindt nauwelijks plaats. Hebban in de klas biedt uitkomst. In dit speciaal voor het middelbaar onderwijs ontwikkelde leesplatform, dat een onderdeel van Nederlands grootste online lezerscommunity Hebban is, kunnen leerlingen hun gelezen titels gemakkelijk delen en recensies of opmerkingen plaatsen. Deze *peer to peer*-adviezen geven de scholieren eenvoudig inzicht in elkaars favoriete boeken en bevorderen bijgevolg het leesplezier. Bovendien kan de docent het leesgedrag individueel én klassikaal volgen en gericht (verwerkings) opdrachten verstrekken. Zo wordt lezen door Hebban in de klas een sociale activiteit, passend bij de huidige jeugd die alles met elkaar deelt.

Hebban in de klas is ontstaan vanuit een idee van docent in opleiding Emma Kustermans. Om het project te realiseren werken Stichting Lezen, CPNB en Hebban samen. Ook is er samenwerking met o.a. de Koninklijke Bibliotheek

het INTERBELLUM en WOII: TWEE LEESTIPS

Veertien jaar na haar geprezen adolescentenroman *Allemaal willen we de hemel* (Querido, 15+) komt de

Vlaamse auteur Els Beerten met een nieuwe YA over opgroeien in oorlogstijd: **De rest van ons leven** (Querido, 15+) vertelt het verhaal van Fredo Santoro die als kleine jongen van Italië naar Engeland migreert, waar hij gelukkig opgroeit in een Italiaanse gemeenschap van kappers en ijsverkopers. Wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt en de fascistische Italiaanse leider Mussolini de kant van de nazi's kiest, verandert Fredo echter plots van een onbezorgde inwoner van Engeland in een paria.

Waar moet hij naartoe? Voor wie nog meer wil lezen over hoe het is om groot te worden tijdens het

interbellum en de Tweede Wereldoorlog is er **Het tegendeel van zorgen** (Querido, 13+) van Benny Lindelauf. Dit boek is een bundeling van *Negen Open Armen* (2004) en *De Hemel van Heivisj* (2010), Lindelaufs bejubelde historische jeugddromen over de Limburgse zusjes Fing, Muulke en Jes Boon die na hun moeders dood met hun vader, broers en Oma Mei een mysterieus huis betrekken aan de rand van een aan Duitsland grenzend stadje, waar de oorlog langzaam het gewone leven binnen sijpelt.

Tiplijst Jonge Jury

Op alfabetische volgorde:

De stilte zegt genoeg (Jacodine van de Velde, Clavis);

De tunnel (Anna Woltz, Querido);

De vlucht van de zeemeeruw (Greet Beukenkamp, Clavis);

De woestijndief (Emmelie Arents, Hamley Books);

Enkelte Azië (Danique Plaatzer, Leopold);

Gegijzeld (Chinouk Thijssen, Kluitman);

Lock Down (Maren Stoffels, Leopold);

Noem geen namen (Astrid Sy, Luitingh-Sijthoff);

Try not to (Juultje van den Nieuwenhof, Luitingh-Sijthoff)

en
Voor altijd. Romeo & Julia: Een vleselijk liefdesverhaal (Pepijn Lievens, Lannoo).

JONGE JURY Lees mee en stem!

Iedereen die wil, kan tot en met 2 mei meebepalen welke auteur op 9 juni tijdens de Dag van de Jonge Jury de Prijs van de Jonge Jury zal winnen.

Wie mee wil lezen en zijn stem wil uitbrengen voor de Prijs van de Jonge Jury kan alle boeken waaruit gekozen kan worden, vinden op de groslijst van de Jonge Jury-website. Iedere week wordt deze aangevuld met nieuwe oorspronkelijk Nederlandstalige titels van vorig jaar. De icoontjes van de pepertjes eronder geven aan hoe pittig een boek is. Eén pepertje vraagt om weinig leesvaardigheid, vier pepertjes om beduidend meer.

Voor wie kiezen moeilijk vindt is er een door het Jonge Jury Boekgenootschap samengestelde tiplijst met tien titels (zie kadertje).

Eind vorig jaar is daar *Zonder titel* van Erna Sassen (met illustraties van Martijn van der Linden, Leopold) aan toegevoegd als efde leestip, voortkomend uit de Jonge Jury Wildcard Wedstrijd. Voor dit boek over een jongen (vijftien) die worstelt met het noodgedwongen vertrek van zijn Iraakse vriendin, ontving Sassen in januari ook al de Nienke van Hichtum-prijs 2021. Volgens de jury weet ze de stem van een puber als geen ander te vangen: 'In rauwe en confronterende, maar tegelijkertijd ontroerende taal kruipt ze dit keer in de huid van vmbo'ers [...]. Met veel humor zet ze hun blik op de wereld uiteen. Tranen van het lachen en tranen van ontroering volgen elkaar op in dit onstuimige en verbluffend goed geschreven boek voor jongeren,' aldus het rapport.

jongejury.nl

BOEKEN WEEK

Over (on)vervuld
verlangen

Zonder titel,
Erna Sassen &
Martijn van der
Linden (ill.).
Leopold,
€ 17,99 (15+)

**De Godden
broers**,
Meg Rosoff.
Luitingh-Sijthoff,
€ 19,99 (15+)

De tunnel,
Anna Woltz.
Querido, €16,99
(13+)

Als vuur,
Sara Lövestam.
Querido Glow,
€ 19,99 (13+)

De Boekenweek 2022 draait om 'Eerste liefde', een thema waarvoor je moeiteloos kunt putten uit de young adult-kast. In jongerenliteratuur verschijnt liefde en hartstocht in vele gedaantes: vermomd als jeugdvriendin, Londense schooier, eilandmeisje of zoetgevoosde slang in het paradijs. Eén ding hebben al die eerste liefdes gemeen: ze zijn zonder uitzondering verwarrend.

Tekst
Annemarie
Terhell
Illustraties
Martijn van
der Linden
(uit *Zonder
titel*)

'Iedereen praat over verliefdheid alsof het de meest wonderbaarlijke, alles-bepalende ommekeer in je leven is. Er gebeurt iets, zeggen ze, en je wéét het,' zo begint de hoofdpersoon zijn/haar verhaal in het eerste deel van het zomerdrieluik *De Godden broers*. Of hier een jongen of meisje aan het woord is, laat Meg Rosoff een boek lang in het midden, maar dat doet er weinig toe. Hij/zij/hen beziet de knappe Kit Godden, die een zomer lang komt logeren in het strandhuis en denkt: 'Je kijkt in de ogen van je lief en je ziet niet alleen degene van wie je altijd al had gedroomd, maar ook de *jij* in wie je altijd stilletjes hebt geloofd, de *jij* die verlangen en verrukking opwekt. De *jij* die niemand anders ooit echt heeft gezien.' Ach, die hunkering om door die ander gezien te worden, dat is zo universeel en mooi getroffen, denk je. Tot Meg Rosoff er vilein aan toevoegt: 'Ik keek in zijn ogen en wist het. Maar ja, ieder ander wist het ook. En ieder ander voelde precies hetzelfde.' Weg romantiek. Kit Godden blijkt een jonge seksgod zonder een greintje geweten. Als een sloopkogel gaat hij tekeer tijdens wat een idyllische familiezomer aan het strand had moeten worden en maakt hij slachtoffers – dwars door generaties heen. Er sneuvelen verwachtingen en verbintenissen alsof het een tragedie van Shakespeare betreft. 'Jij maakt alles anders,' zal Kit zeggen tijdens een onverwachte zoenpartij in de duinen, waarbij alle waarschuwingslichten in het hoofd van de ik-persoon afgaan. Tevergeefs, want Kit is onweerstaanbaar.

Een uitzinnige duikel

Is verliefdheid in *De Godden broers* een verwoestende kracht, in *De tunnel* geeft ze vleugels. Anna Woltz gunt haar lezers meer romantiek, maar ook zij speelt met de verwarring die lichamelijke aantrekkingskracht kan teweegbrengen – tegen beter weten in. Ella, veertien jaar oud en recent hersteld van polio, staat in de rij voor een schuilplaats in de ondergrondse, als ze Jay voor het eerst ziet. 'Hij is een kop groter dan ik. Zijn armen gespierd, zijn ogen hebben de kleur van de versperingsballonnen boven ons hoofd,' noteert ze. Het is september 1940 en Londen wordt onophoudelijk gebombardeerd door Duitse bommenwerpers. Ella heeft dus wel iets anders aan haar

JIJ MAAKT ALLES ANDERS

hoofd dan toe te geven aan haar ontluikende verlangens. Ze is een 'mankepoot', voelt zich geen partij voor Jay, en verfoeit bovendien klaplopers als hij. Ze piekert er niet over om hem aandacht te geven. Tot ze hem tegen het slot van het boek in een opwelling zomaar kust, terwijl de Spitfires 's nachts over de stad razen. 'Mijn hart maakt een uitzinnige duikel,' constateert ze. Hoe dat verder moet? Ella heeft geen idee, maar Anna Woltz is gul en besluit dit zinderende boek met een hoopvol slot.

Zomerse vakantiebubbel

In *Als vuur* van Sara Lövestam bestaat de eerste liefde uit voorzichtig aftasten. Anna en Lou ontmoeten elkaar op de veerboot naar een Zweeds vakantie-eilandje en komen uit verschillende werelden. Lou heeft steenrijke ouders en zit op het gymnasium, Anna's vader is alcoholist en hun gammele eiland-huisje rammelt van mankementen. Ze raken in elkaar geïnteresseerd en bespieden elkaar met grote omzichtigheid. Anna trekt de stoute schoenen aan en stuurt met bonzend hart een onhandig geformuleerde brief, met tape omwikkeld. As ze eenmaal samen in een bootje stappen, vallen alle drempels weg. 'Er is niemand zoals Anna,' denkt Lou, maar hun zomerse vakantiebubbel blijkt moeilijk bestand tegen de verwachtingspatronen van de buitenwereld. Het is een prachtig verhaal over twee kwetsbare tieners en de breekbaarheid van zo'n overrompelende eerste liefde.

Zachte omhelzing

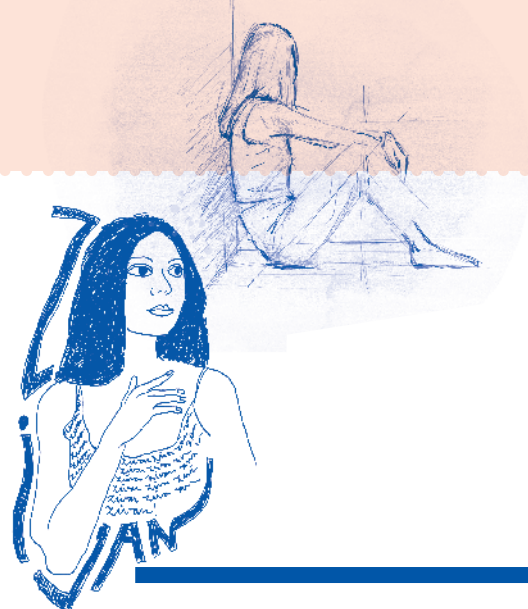
Bij eerste liefde hoort onvermijdelijk liefdesverdriet. Erna Sassen serveert je in *Zonder titel* een stevige portie. Joshua is gefrustreerd omdat hij geen contact meer krijgt met Zivan, zijn jeugdvriendin. Jarenlang waren ze maatjes, was er niemand die zo naar hem kon luisteren, die hem beter begreep. Toen Zivans vader haar meenam naar Irak en ze terugkeerde met een hoofddoek, leek ze uitgeblust en werd alles anders. Ze veranderde, liep weg en werd onbereikbaar. Joshua scheldt en tekent erop los in dit boek. Zivan wordt een verslaving, een obsessie. Hij tekent haar op allerlei manieren, met een bevermuts, met haar alter ego het geitje, in allerlei posities, naakt – levensecht verbeeld door

tekenaar Martijn van der Linden. Erna Sassen is ongeëvenaard grappig in het beschrijven van gedoe tussen Joshua en zijn klasgenoten in drie vmbo. Tussen uitdrukkingen als 'krijg de kangoeroe-tyfus' en 'vette shit, kutzooi!' is er dan ineens een rake ontboezeming: 'Niemand met zo'n fijne stem, zo'n zachte omhelzing, zo'n soepel lichaam waar het bloed langzamer doorheen lijkt te stromen dan het mijne zodat je onmiddellijk rustig wordt als ze naast je komt zitten, en al je paniek verdwijnt. [...] Hoe kan ik zonder haar?' Als Joshua een geitje op zijn arm

Je kunt het niet lezen zonder in de lach te schieten

laat tatoeëren en Zivan je op de allerlaatste tekening de rug toekeert, voel je zijn ontreddering. Erna Sassen zet je op het verkeerde been in dit recht uit het hart geschreven verhaal. Je kunt het niet lezen zonder constant in de lach te schieten vanwege de vlijmscherpe humor, maar intussen raakt ze je snoeihard. Het verlies van een grote liefde als Zivan is levensveranderend en kerft diep. Er zijn maar weinig schrijvers die je dat zó kunnen laten voelen. ●

Intussen raakt ze je snoeihard

Nog meer hartstocht

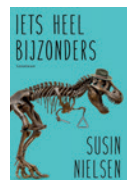
Engelukkiger dan in *De dag die nooit komt* van Oliver Reys kan een liefde haast niet verlopen. Tijdens een doorwaakte nacht sleurt Elias je mee in een even betoverend als meedogenloos verhaal (De Harmonie, 15+).

Drama Queen van Derk Visser is een rauw verhaal over een ontluikende liefde tussen twee meisjes die opbloeit in een kansarme buurt, tussen de smeulende resten van een gewelddadig nieuwjaarsfeest (Gottmer, 13+).

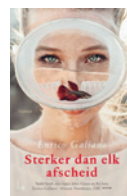
Drie boeken lang beschreef Edward van de Vendel de lotgevallen van Tycho en de Noorse Oliver. In de klassieker *De dagen van de Bluegrassliefde*, waarin ze elkaar leren kennen tijdens een voetbalkamp in de VS, bloeit hun liefde op (Querido, 13+).

In *Iets heel bijzonders* van Susin Nielsen komt de liefde uit onverwachte hoek. Wilbur valt als een blok voor de Franse uitwisselings-studente Charlie en doet verwoede pogingen haar te veroveren, maar een tegenbezoek aan Parijs verloopt anders dan gehoopt (Lemniscaat, 13+).

Stilte heeft een eigen stem van Ruta Sepetys gaat over de onmogelijke liefde tussen de Amerikaanse Daniel en de Spaanse Ana tegen een weergaloos historisch decor: de nasleep van de Spaanse burgeroorlog in Madrid (Luitingh-Sijthoff, 15+).

Michele uit *Sterker dan elk afscheid* van Enrico Galiano was ooit een veelbelovende keeper, maar is blind geworden door een auto-ongeluk; Nina is hoog sensitief en probeert zich af te sluiten voor de wereld. Hun ontmoeting maakt veel los (Luitingh-Sijthoff, 15+).

B

Nieuwe Belgische
PRIJS

Vier jaar na het verdwijnen van de Fintro Literatuurprijs in 2018 beschikt Vlaanderen weer over een algemene literatuurprijs die de Nederlandstalige literatuur en haar rijke verschijning in België onder de aandacht brengt.

De Boon (een knipoog naar Louis Paul Boon) heet de nieuwe Vlaamse prijs voor literatuur, die aansluit bij de andere grote literatuurprijzen in het Nederlandse taalgebied: de Libris en de Boekenbon literatuurprijs. Bovendien wordt de Boon voor kinder- en jeugdliteratuur de grootste geldprijs voor kinderboeken in de Lage Landen. Hij wordt uitgereikt in twee categorieën: fictie en non-fictie; en kinder- en jeugdliteratuur, en bedraagt vijftigduizend euro per categorie. Op de allereerste Boon, die op 24 maart wordt uitgereikt, maken vijf fictie- en non-fictieboeken en vijf kinder- en jeugdboeken kans. Opvallend was het overwicht van Nederlandse boeken. Eén auteur uit Vlaanderen haalde de shortlist: Pieter Gaudesaboos met het kinderboek *Een zee van liefde*. Overige genomineerden in die categorie zijn: *De tunnel* van Anna Woltz; *Films die nergens draaien* van Yorick Goldewijk & Yvonne Lacet (ill.); *Lennox en de gouden sikkel* van Zindzi Zevenbergen, Brian Elstak & Hedy Tjin (ill.); en *Schaduw van Toet* van Lida Dijkstra & Djenné Fila (ill.). Voor de categorie fictie en non-fictie zijn genomineerd: *De gevangenisjaren* van Erdal Balci; *De poel* van Pauline de Bok; *Jaguarman* van Raoul de Jong; *Mijn lieve gunsteling* van Marieke Lucas Rijneveld; en *Willem die Madoc maakte* van Nico Dros.

deboon.be

Lezen
is leven

De lezende mens,
Ruud Hisgen
& Adriaan
van der Weel
Atlas Contact,
€ 21,99

Lezen nemen we tegenwoordig voor lief, we doen de hele dag niets anders. Maar voor aandachtig, diep lezen hebben we nog nauwelijks tijd. Leeswetenschappers Ruud Hisgen en Adriaan van der Weel laten in *De lezende mens* zien dat juist aandachtig lezen onze cultuur en ons individuele denken heeft gevormd.

Sinds de uitvinding van de boekdrukkunst zijn boeken het fundament van de moderne democratische samenleving en het welzijn van haar burgers. Nu boeken en andere teksten onder digitale druk steeds vloeibaarder worden, verandert ook ons leesgedrag ingrijpend. *De lezende mens* beschrijft de relatief korte geschiedenis van kleitablet tot e-book en de grote veranderingen die het lezen bracht voor individu en samenleving. Maar wat is lezen eigenlijk, en hoe werkt het? En wat betekent de opkomst van het scherm voor onze leesgewoonten? Hisgen en Van der Weel bepleiten dat we als samenleving, maar vooral als ouders en docenten, greep moeten zien te krijgen op de enorme gevolgen die het veranderende lezen heeft voor ons denken. Op heldere wijze zetten ze de laatste inzichten van het leesonderzoek uiteen en ze houden een krachtig pleidooi voor hernieuwde aandacht voor de toekomst van het lezen.

KAPPERS & KUNSTENAARS

Twee nieuwe romans van gerenommeerde schrijvers:

Twaalf jaar na zijn vorige roman is er nu *De kappersperszoon* van Gerbrand Bakker, een aangrijpend verhaal over rouwverwerking en de kracht van familiebanden. Simon is kapper, net als zijn vader en grootvader, maar mist passie: zijn klanten zuigen energie. Behalve de schrijver. Die raakt geïnspireerd door het verhaal van Simons overleden vader – of is hij verdwenen? – en spoort Simon aan op zoek te gaan naar de toedracht.

Na de voltooiing van de kunstenaarstrilogie rondom de schrijversfamilie Mann en de Tweede Wereldoorlog, schreef Rindert Kromhout een historische opvolger; over Rome dit keer, en de lokale na-oorlogse filmwereld. In *De poppenspeler van Lampedusa* raakt de achttienjarige Matteo verzeild in cinematografische kringen en ondervindt de traumatische invloed van de oorlog op het Italiaanse (familie)leven.

De kappersperszoon
Gerbrand Bakker
Cossee,
€ 24,99

De poppenspeler van Lampedusa
Rindert Kromhout
Leopold,
€ 18,99 (15+)
(verschijnt in mei)

Queer

om te lezen en luisteren

Lezen Als Vince op het lyceum uitgescholden wordt voor mietje of flikker, ramt hij erop. Meteen. Maar in de liefde is hij minder direct. Datingsites zijn niks voor hem – hij wil échte liefde. Dat blijkt een schaars goed in Parijs. Zijn houvast is zijn trouwe vriend Octave: ze zijn vanaf hun vierde onafscheidelijk. Octave houdt hem in evenwicht omdat hij eigenlijk in alles zijn tegenpool is. Hoewel, in alles... *Een liefde* van de Franse romancier Arnaud Cathrine is verrijkt met appjes, lijstjes, voetnoten en graffiti en is te lezen als het sexy, hedendaagse, broertje van Aidan Chambers' roman *Je moet dansen op mijn graf*, die in de jaren tachtig voor velen een nieuwe wereld opende.

Een liefde
Arnaud Cathrine
Querido Glow,
€ 18,99 (15+)

Luisteren Na het uitbrengen van het succesvolle jongeren-interviewboek *Gloeï*, geïllustreerd door Floor de Goede (Querido, Regenboogboek van het jaar, Zilveren Griffel en Penseel), wilden Edward van de Vendel en Zeno Kapitein meer gesprekken houden met bijzondere mensen uit het hele LHBT-QIA+-spectrum, dit keer als podcast en met gasten van diverse leeftijdsgroepen. Aan het woord komen onder anderen Ernst Meulenberg (zie tekening), voormalig model en dj, over vrije liefde en het AIDS-tijdperk; de homoseksuele wushu-sporter Tim Sastrowiardjo over eenzaamheid; filmmaakster Claire Zhou over haar moeder die haar als transdochter voor de Chinees-Nederlandse gemeenschap probeerde te verbergen; en veel meer. Elk gesprek wordt afgesloten met een nieuw gedicht, geschreven door diverse getalenteerde woordkunstenaars. Floor de Goede portretteerde de gasten. De podcast plus portretten zijn te vinden op gloeipodcast.nl, en zijn mogelijk gemaakt door Singel Uitgeverijen.

Illustratie: Floor de Goede

Jörgen Apperloo, docent Nederlands en bevlogen boekenvlogger, maakt de Nederlandse literatuur en literatuurgeschiedenis inzichtelijk op zijn kanaal vlogboek.nl.

Sinds begin dit jaar plaatst hij daarnaast een nieuwe reeks filmpjes die hij maakt als zelfbenoemd 'Lezer des Vaderlands'. De reden: 'Wie de Bestseller 60 van de CPNB bijhoudt met daarin de bestverkochte boeken in Nederland, moet tot de teleurstellende conclusie komen dat de Nederlandse literatuur daarin maar een marginaal aandeel heeft.' In het hele afgelopen jaar telde Apperloo nog geen zeventig literaire titels in de lijst die liefst zestig titels per week bevat. Aanleiding voor deze raslezer om die dan in elk geval eruit te lichten: oorspronkelijk Nederlandstalige fictie-, populaire non-fictie- en jeugdtitels bespreekt hij 'zo subjectief en weinig educatief mogelijk'. Toch levert dat als vanouds aanstekelijke en inhoudelijke filmpjes op. Apperloos kritische blik en gedegen commentaar voorziet de commerciële Bestseller 60 van een interessante, literaire context – een prettige bron van informatie voor wie beroepsmatig en/of eigen plezier wil bijhouden wat er zoal wordt verkocht.

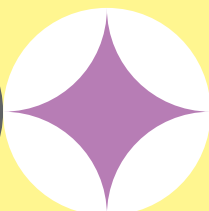
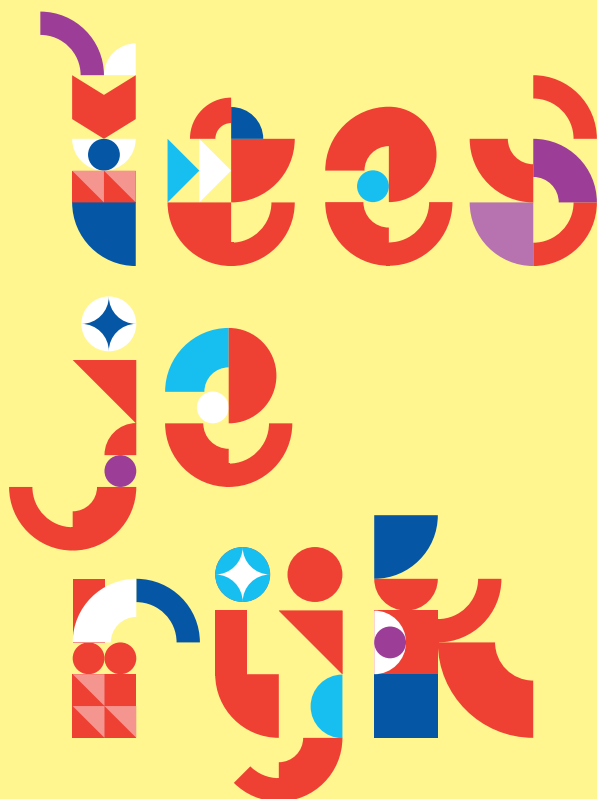
vlogboek.nl

**LEZER
des
VADERLANDS**

Rijke teksten voor mondige burgers

‘Lees je rijk!’ is de noemer waaronder Stichting Lezen tijdens haar jaarlijkse congres het nut van rijke teksten in onderwijs en leesbevordering belicht. Drie keynote-sprekers aan het woord.

Jeroen Dera
universitair docent
Nederlandse letterkunde,
Radboud Universiteit

Rijke teksten binnen het literatuuronderwijs kenmerken zich in de eerste plaats door hun vorm. De taal – het klankspel, de beeldspraak – vestigt de aandacht op zichzelf. Inhoudelijk zijn rijke teksten vaak ambigu, of op zijn minst gelaagd. Je kunt er op meerdere niveaus over spreken: wat zitten er eigenlijk voor ideeën achter al die woorden? Rijke teksten helpen leerlingen vanuit een reflexief standpunt te kijken naar wat taal eigenlijk is, wat verhalen

zijn, wat betekenis is. Dat is wat het begrip “bewuste taalvaardigheid” voor mij behelst: bewustwording van wat je met taal kunt doen, en taal met jou. Daarnaast bevatten rijke teksten sporen van de samenleving waarin ze zijn ontstaan. Daardoor maken ze een gesprek over die wereld mogelijk. Leerlingen kunnen zich erdoor bewust worden van hun eigen standplaatsgebondenheid. Om taal te geven aan wat er om hen heen gebeurt, helpt het teksten te lezen van anderen die op deze wereld reflecteren. Rijke teksten verbreden het referentiekader, wat helpt de wereld kritischer te bezien.

Nu gaat de leesvoorkeur van tieners niet altijd uit naar rijke, literaire teksten, terwijl het wel zinvol is hun leesvoorkeuren een plek te geven in het onderwijs. De populaire boeken van bijvoorbeeld Mel Wallis de Vries of Thomas Olde Heuvelt worden vaak niet als literair beschouwd omdat ze volgens critici eendimensionaal en weinig rijk van taal zijn. Volgens

mij bestaat er echter ook zoiets als een “rijke taalbenadering”. Je kunt leerlingen laten reflecteren op de vraag wat zulke teksten zeggen over de wereld om ons heen, en over de manier waarop populaire verhalen verteld worden. Als je de goede vragen stelt aan een laagdrempelige tekst, kan dat wel degelijk bijdragen aan bewuste taalvaardigheid. Een boek dat overigens goed te lezen is door zowel gymnasiasten als vmbo-leerlingen, is *Confrontaties* van Simone Atangana Bekono. Qua taal en inhoud is het heel goed te volgen, terwijl er complexe ideeën en maatschappelijke debatten achter schuilgaan. Wat mij betreft leent die tekst zich er dan ook goed voor om een belangrijk doel van taalonderwijs te verwezenlijken: leerlingen, ongeacht hun niveau, bewust te maken van de manier waarop taal in een maatschappelijke context kan worden gebruikt. Uiteindelijk gedijt een democratie immers bij mondige, kritische burgers die snappen hoe taal werkt.’

Anneke Smits

lector Onderwijsinnovatie
en ICT, Hogeschool
Windesheim

‘School dient de wereld van kinderen te verrijken, maar het gros van de onderwijsmethoden voorziet daar niet in. Sinds de invoering van het passend onderwijs, zo’n tien, vijftien jaar geleden, is de taal in veel onderwijsmethodes structureel verarmd. Het argument: het zou voor iedereen in de klas goed te lezen moeten zijn. Nadeel: het is veel minder leerzaam. Voor een goede taalontwikkeling is rijke taalinput nodig.

De rijkste teksten zijn boeken. Die hebben meer invloed op taalontwikkeling en -beleving dan losse teksten ooit kunnen hebben. Alleen al het feit dat je langer bezig bent met een boek, maakt dat je er meer van leert. Bovendien keren er herhaaldelijk woorden in terug in licht wisselende context en dat is ook hoe je hersenen taal leren, zonder dat er een expliciete instructie aan te pas komt.

Samen met Erna van Koeven schreef ik het boek *Rijke taal*. Daarnaast ontwikkelden we *Focus op begrip*, een methodiek voor begrijpend lezen. Die methodiek gaat uit van thematisch werken, gesteund door rijke boeken. Zes tot acht weken werken met een thema biedt ruimte voor verdieping en daarin bouw je de basiskennis op die van belang is voor het begrijpen van teksten. Hoe? Bij het thema kies je twee voorleesboeken, zodat de hele klas met rijke tekst in aanraking komt en er ook

klassikaal gespreksstof is. Je kunt zelfs boeken voorlezen die iets boven het leesniveau van leerlingen zitten en die anders voor veel kinderen niet toegankelijk zouden zijn. Werk daarnaast met filmpjes om het begrip bij de boeken te vergroten, bijvoorbeeld uit de kwalitatieve collectie van schooltv.nl. Zo creëer je een rijk pakket.

Rijke boeken bij een historisch thema als de Gouden Eeuw zijn bijvoorbeeld *De reis van Syntax Bosselman* van Arend van Dam en *IJsbarbaar* van Rob Ruggenberg. Overleving, uitbuiting, armoede en rijkdom, ziekte – alle grote bewegingen in de geschiedenis komen erin tot leven. Ze kweken historisch besef, in tegenstelling tot bijvoorbeeld een tekstje over de kaas die op de markt wordt gewogen, dat kenmerkend is voor de teksten in geschiedenisboekjes op de basisschool. Maar zelfs dat soort methodes kun je met zulke oeken verrijken.’

Heleen Rijckaert

beleidsadviseur van
de Taalunie

‘De website rijketeksten.org van de Taalunie zal medio mei worden gelanceerd: een voorbeeldverzameling rijke teksten die geschikt zijn voor het volledige leerplichtonderwijs, van basis- tot middelbare school. De basisvisie daarvoor is die van Erna van Koeven en Anneke Smits: door het lezen van verschillende teksten over een breed thema werken aan kennisopbouw. De komende drie jaar streven we naar een

verzameling van zo’n driehonderd teksten. Ze dienen als voorbeeld; het ultieme doel, dat ook op de site wordt vermeld, is dat leerkrachten specifiek voor hun onderwijs, groep leerlingen en thema’s zelf teksten gaan vinden. De collectie is op verschillende manieren te doorzoeken: op leeftijd, op brede thema’s – zoals groei, water, conflict – waaraan weer subthema’s zijn gekoppeld die een link hebben naar de zaakvakken: natuur en techniek, historisch denken, economie, et cetera. Je kunt ook filteren op genre en leeftijd, zoals gedichten voor tien- tot twaalfjarigen. We leggen op de website uit wat rijke teksten zijn en wat je ermee kunt doen, waarom het belangrijk is dat je ermee gaat werken, maar we gaan niet in detail uitleggen hóe dat moet. Rijketeksten.org biedt dus geen begeleidende didactiek. Ons doel is dat de website wordt bereikt door leerkrachtbegeleiders en mensen die hen trainen, en natuurlijk leerkrachten zelf.’

Het congres
Lees je rijk!
wordt
gehouden op
**woensdag
6 april**
in het
**Beatrixtheater
Utrecht.**
Voor het volledige
programma en
tickets, zie
lezen.nl

“SOMS KRIJG JE CADEAUTJES VAN DE TAAL

Met taal kun je oneindig creatief zijn, weet wiskundige, liedtekstschrijver en cabaretier **Jan Beuving**. In zijn show *Restante* kruipt hij in verschillende rollen om zijn verhalen te vertellen en pookt hij het vuur hoog op. ‘Dat is het wonder van de taal: je kruipt in een personage en kunt zo een heel ander register aanspreken.’

Feit of fictie, daarover gaat het in de voorstelling *Restante*. Jan Beuvings boekenkast is overvol, want hij leest altijd en overal, vertelt hij. De boeken die uit zijn sorteert hij op het podium een voor een op de juiste stapel. Non-fictie leest hij weinig, dat bestaat vooral uit feiten en daar heeft hij niet zoveel mee. Liever verdiept hij zich in fictie, want verhalen bevatten waarheid – net als wiskunde trouwens. In zijn huiskamer in Zeist vertelt Jan Beuving bevlogen over zijn podiumdrift, het schrijven van liedteksten en zijn passie voor taal – een liefde die al jong begon en nooit is opgehouden.

Waar komt die fascinatie voor taal vandaan?

‘Alles in deze wereld wordt uitgedrukt met taal. Het is de haarlemmerolie van het leven, de basisvoorwaarde voor onze samenleving. Je kunt met woorden spelen, er alles mee doen. Je kunt ze gebruiken om een politiek pamflet te

schrijven, maar ook voor een voetbalverslag. Je gebruikt misschien andere woorden, vanuit een andere visie, maar feitelijk put je uit dezelfde bron. Ik luister graag hoe mensen iets vertellen, hoe ze praten. Er zijn, net als in de wiskunde, verschillende manieren om hetzelfde te zeggen, maar hoe je het zegt, dóét ertoe. Dat is wat taal zo fascinerend maakt: het is kneedbaar.’

Je begon je podiumcarrière met *Reken maar nergens op*, een show met veel wiskunde, maar in *Restante* komt alleen nog een staartdeling voor. Is er een verschuiving gaande?

‘Veel mensen kennen mijn liedjes over de sinus, de cosinus en de tangens en komen speciaal daarvoor naar het theater, maar ik heb geen zin om tot in de eeuwigheid shows te maken die alleen over wiskunde gaan. Ik ben vooral een verhalenverteller, altijd al geweest. Dat vraagt soms een andere vorm. Toen ik binnenkwam op de Koningstheateracademie zei mijn

Tekst
Annemarie Terhell
Foto
Maartje ter Horst

schrijfdocent: dat strakke rijm, dat strakke metrum, dat kun je wel. Maar onderzoek nu de rest eens. Toen ben ik veel vrijer gaan schrijven. Niet alles geharnast in een vijfvoetige jambe, maar rijmschema's afwisselen. Je hebt in een voorstelling luchtige salades en hoofdgerechten, zegt componist Erik Vlasblom altijd. Voor die laatste tap ik nu uit een ander vaatje dan vroeger.'

Je schrijft liedteksten over de toeslagenaffaire, over klimaatverandering. Zie je jezelf als een geëngageerd schrijver?

'Ik kan slecht tegen onrecht, maar ik zal nooit in een protestmars vooroplopen. Ik ben niet geboren voor de barricades. Ik kom wel uit een gezin waar veel kranten werden gelezen en ben nog steeds een nieuwswinkie, dat laat zijn sporen na. Na mijn eerste voorstelling, die helemaal was gewijd aan wis- en natuurkunde, ben ik steeds meer gaan kijken hoe ik mijn blik op de wereld in theater kan vangen. Maar ik ben geen Freek de Jonge, bij mij komt het engagement altijd vanuit het verhaal. Voor de voorstelling die ik met Patrick Nederkoorn heb gemaakt over de Belastingdienst schreef ik "Die geur", een monoloog van een deurwaarder tegen de minister. Als ik zo'n rol aanneem, dan kan ik veel bozer worden dan ik als Jan ooit zou zijn. Pas als ik vanuit een personage schrijf, dan komt het vuur. Dat is het wonder van de taal: je kruipt in een rol en kunt een heel ander register aanspreken.'

Welke liedschrijvers bewonder je?

'Dat zijn er veel, het begon ooit met mijn "grote drie": Ivo de Wijs, Kees Torn en Drs. P – in die volgorde ontdekte ik ze. Zij zijn alle drie bepalend geweest voor de schrijver die ik nu ben. Ivo de Wijs is een meester in light verse, een geweldig inspirerend genre. Kees Torn zag ik op tv toen ik een jaar of tweeëntwintig was. Ik was totaal overonderd, kocht een kaartje voor de eerste de beste voorstelling en rolde van mijn stoel van het lachen. Tekstueel was het geniaal, op het podium was hij meer dan briljant. Drs. P was een woordkunstenaar. Hij begon vaak met één onderwerp en ondertussen kwam er al rijmend van alles voorbij. In de documentaire *Niet van talent gespeend* zegt hij zoiets als: "Ach ja, de liefde, ach ja, het regent zo vaak – daar schrijft iedereen al over. Ik probeer het alledaagse genietbaar te beschrijven." Dat doe ik in mijn werk ook graag, vertrekken vanuit iets alledaags. Later,

op de Koningstheateracademie, ben ik door Maarten van Roozendaal het lyrische lied meer gaan waarderen. Ik kreeg er trouwens les van Jurrian van Dongen – een van de allergrootste liedschrijvers die we hebben. Dat is ook een voorbeeld.'

Wanneer ben je begonnen met lezen?

'Ik was geen kind dat de Bibliotheek leeg las, maar thuis werd er veel voorgelezen. Ik herinner me de spannende boeken van K. Norel, maar ook Astrid Lindgren: *De kinderen van Bolderburen*, *De gebroeders Leeuwenhart*. Toen ik eens in het ziekenhuis lag, nam mijn moeder *Peerke en z'n kameraden* mee, een kraker uit het christelijke W.G. van der Hulst-repertoire. Prachtig vond ik dat. Op verjaardagen kreeg ik boekenbonnen van mijn familie. Ik weet nog dat ik daarmee naar de boekwinkel ging en *De brief voor de koning* van Tonke Dragt kocht. 'En dan moet je ook de opvolger lezen, *Geheimen van het Wilde Woud*,' raadde de boekhandelaar aan. Kreeg ik vijf gulden korting omdat ik niet genoeg boekenbonnen had. Op de middelbare school las ik *Publieke werken* van Thomas Rosenboom, *The Day of the Jackal* van Frederick

Forsyth. Met plezier, maar pas bij herlezing, jaren later, besepte ik hoe goed die boeken waren, wat voor literaire kwaliteit erin zat. Nu lees ik zo'n vijftig tot zestig boeken per jaar en zuig ik alles in me op: woorden, mooie beelden, metaforen.'

Hoe ga je te werk als je een lied schrijft?

'Ik begin met lezen om in de stemming te komen. Moet het een speels lied zijn, dan pak ik *Ziezo* van Annie M.G. Schmidt erbij en ga daar een uur in bladeren. Dan kun je je gedachten en taal vast voorsorteren, in een bepaalde cadans komen. Moet ik een heftig lied schrijven, dan luister ik Jacques Brel of Maarten van Roozendaal. Voor het weemoedige, het kleine, wend ik me tot Wilminck. Voor elke sfeer is er wel een schrijver. Ik probeer zo kameleontisch mogelijk in verschillende genres te schrijven. Je moet niet imiteren, natuurlijk, maar wel zorgen dat je in het goede vak terecht komt, zonder er al te dicht op te gaan zitten. Jeroen van Merwijk zei daar eens over – vrij naar Picasso: "Je bewondert iemand, je doet hem na, het lukt niet en het verschil dat ben jij."

Wat is typisch Jan Beuving?

'Dat zijn verhalende liedteksten. "Redelijk Jan" is dat je een gewoon alledaags gegeven neemt, dat gaat navertellen en spelenderwijs bij de grappen komt. "Heel erg Jan" is het rijm – ik kan niet zonder. Rijm is een prachtig taalprocedé. Het geeft je het gevoel dat iets klopt, dat het wáár is – daarom rijmen reclames zo vaak. Handig is dat je woorden die op het oog niets met elkaar te maken hebben met rijm kunt samenbrengen. Als je kijkt naar een lied als "Wat voor weer zou het zijn in Den Haag" van Annie M. G. Schmidt, dan kom je een fenomenaal couplet tegen. Ik weet zeker dat Annie niet dacht: Kom, ik ga eens een lied schrijven over het weer en dan kan ik "bui", "trui" en "Spui" daarin gebruiken. Nee, ze is gewoon begonnen, het viel haar in aan de schrijftafel. Het klopt als van God gegeven. Dat is wat taal kan doen, soms krijg je cadeautjes.' ●

“
Rijm is een
prachtig
taalprocedé,
het geeft je
het gevoel
dat iets klopt

Jan Beuving (Numansdorp, 1982) studeerde wiskunde en wetenschapsgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht voordat hij zich aanmeldde bij de Koninkstheateracademie in 's-Hertogenbosch. In 2010 studeerde hij af en vestigde hij zich als tekstschrijver. Hij

verzorgt vaste columns voor onder meer NPO Radio 1, *Trouw* en *NOS Sport*. In 2016 werd zijn eerste show *Raaklijn* bekroond met de Neerlands Hoop. Tweemaal ontving hij de Annie M.G. Schmidtprijs voor het beste theaterlied: in 2012 voor 'Vinkeveen' (gezongen door

Angela Groothuizen); in 2019 voor 'Die geur' (gezongen door Patrick Nederkoorn, muziek van Tom Dicke). Vanaf september is hij met Tom Dicke opnieuw te zien in de voorstelling *Restante*. **janbeuving.nl**

vanuit je WOONKAMER OP REIS

Of journalist en *Wie is de Mol*-presentator **Rik van de Westelaken** een lezer is, hoef je niet te vragen. De metershoge wandvullende boekenkasten in zijn Amsterdamse woning zijn alleszeggend. 'Als kind las ik al veel. *Donald Duck*, titels van Thea Beckman, Evert Hartman – je kon me altijd wel ergens in een hoekje van het huis vinden met een boek.'

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto Elsbeth Tijssen

'Lezen is mijn manier van ontspannen. Voor het slapengaan lees ik, of als ik een middag vrij ben: dan ga ik met een boek op de bank zitten om me even helemaal in een andere wereld terug te trekken, als tegenwicht tegen alle droge journalistieke stukken die ik voor mijn werk lees. Zelfs tijdens de opnames van *Wie is de Mol* probeer ik als we een rustige werkdag hebben om enkele uurtjes lezend op mijn bed door te brengen – je moet af en toe je hersencellen stop kunnen zetten. Vaak met thrillers. Tijdens de laatste opnames heb ik *Fiftyfifty* gelezen, een rechtbankthriller van de Ierse advocaat Steve Cavanagh. De lichtheid en spanning van dit type verhalen is op dat soort momenten fijn: je leest ze tussen neus en lippen door. Maar ik ben ook fan van het werk van Stephen King. Hij is een

enorm goede verteller die je op een natuurlijke manier naar het einde toe weet te trekken, een meester in het genre.'

Je leest thrillers, je was kandidaat in *Wie is de Mol* en bent nu de presentator – je houdt ervan mysteries te ontrafelen?

'Het valt niet te ontkennen dat ik een liefhebber van whodunits ben. Toen ik negen was ontdekte ik *Het mysterie van de Spaanse kist* van Agatha Christie. Nu ik mijn neefje van tien zie, denk ik, misschien was ik nog een beetje jong. Maar het boek stond bij mijn ouders in de kast; ik voelde mij aangetrokken door de cover waarop een doodshoofdje stond, en heb het 's nachts met rode oortjes uitgelezen. Of mijn moeder dit wist, weet ik niet, dat moet ik haar nog eens vragen. Wat ik

wel weet: mijn ouders deden er echt alles aan om ons – ik heb een jongere broer en zus – aan het lezen te krijgen. We werden voorgelezen, meegenomen naar de Bibliotheek, en voor zover ik mij kan herinneren mochten we uit de boekenkasten die thuis stonden, lezen wat we wilden lezen. Vóór Agatha Christie hield ik trouwens ook al van spannende verhalen met raadsels. Zo heb ik *Belle-donne kamer 16* van Anke de Vries verslonden, over een jongen die na zijn opa's overlijden een geheimzinnig notitieboekje van hem vindt, in zijn oorlogsverleden duikt en vervolgens een misdaad ontrafelt.'

Een boek moet spannend zijn om het goed te vinden?

'Ik denk het, ja. Er moet iets zijn wat zo interessant en prikkelend is dat ik wil doorlezen. Taal speelt daarbij nadrukkelijk een rol. Veel thrillers zijn slecht geschreven. Ik heb dat gemerkt toen ik

Een beslissend boek?

'*Madelief* markeert voor mij het begin van het lezen. Maar wat ik als een echte openbaring ervoer, was *The World According to Garp* van John Irving. Mijn docent Engels kwam ermee aanzetten, in het kader van lezen voor de lijst. Ik was een jaar of veertien, niet de meest gemotiveerde leerling en las tot dan toe eigenlijk vooral jeugdboeken en verplichte Nederlandse literatuur zoals *Karakter* van Bordewijk. Niet heel boeiend allemaal. Maar Irving opende een andere wereld voor mij. Zo herkenbaar alledaags als *Madelief* was, zo voorspelbaar als Agatha Christie, zo uniek vond ik *Garp*: de rijkheid van het verhaal, al die excentrieke figuren, het gegeven dat de hoofdpersoon verwekt is met behulp van een soldaat die tijdens de Tweede Wereldoorlog een hersenbeschadiging heeft opgelopen, Garps doorgeslagen feministische moeder, de manier waarop er openlijk over seks en prostitutie wordt gesproken – zoiets had ik nog nooit gelezen.'

Je leest liever Engelstalige dan Nederlandstalige literatuur?

'Dat kan ik niet zeggen. In mijn boekenkasten staat van alles. Wel vind je er meer romans dan non-fictie. Bij boeken als *Homo Sapiens* van Harari, of Rutger Bregmans *De meeste mensen deugen* ben ik snel afgeleid: dat ligt te dicht bij mijn journalistieke werk. Maar prachtig bijvoorbeeld vond ik *Sprakeloos* van Tom Lanoye. Niet door het onderwerp – er is al vaker geschreven over een moeder die ziek wordt en doodgaat – maar door de virtueuze taal en karakterschetsen. Zijn Vlaamse woorden geven het verhaal een zwier die haaks staat op het puntige schrijven wat ik als journalist doe. Ik ben trouwens sowieso een liefhebber van Lanoye. Ik raakte in zijn werk geïnteresseerd toen ik hem – zo'n twintig jaar geleden – in Antwerpen interviewde vanwege zijn stadsdichterschap. Kort daarna las ik *Kartonnen dozen* over de ontdekking van zijn homo-zijn – mooi vond ik dat en heel herkenbaar. 'Maar behalve Lanoye houd ik ook van schrijvers als Peter Buwalda en Pieter Waterdrinker. Ook zij laten hun zinnen van het papier af dansen. En wat echt een aangename verrassing was: *De afwezigen* van Lieke Kézér, dat heb ik toevallig leren kennen omdat ik het als luisterboek heb ingesproken. Het verhaal over de muzikale zwerftocht van een verweesde jongen aan de onder-

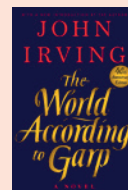
kant van de samenleving in Amerika komt zo dichtbij dat ik het zo had geloofd als Kézér Amerikaans was geweest.'

Een gevarieerde boekenkeuze – zit er een rode draad in?

'Ik houd enorm van reizen, van het verkennen van nieuwe werelden. Dat is ook waarom ik lees: ik wil iets nieuws ontdekken. Misschien voel ik me daarom niet altijd direct aangetrokken tot boeken van Nederlandse schrijvers: die gaan vaak over hun eigen wereld, en die ken ik meestal al. Het is niet toevallig dat ik dat boek van Kézér over de Verenigde Staten noemde, of Pieter Waterdrinker die in Rusland woont en vaak schrijft over het leven daar. Zij brengen je vanuit je woonkamer naar onbekende plaatsen; ze laten je kennismaken met totaal andere levens. Daar heb ik behoefte aan, zeker in deze tijden, met de lockdown en vorig jaar de avondklok. Dan voelt lezen bijna als een alternatief voor reizen.' ●

Ik wil iets nieuws ontdekken, daarom lees ik

in 2012 juryvoorzitter van De Gouden Strop was: de hoeveelheid bagger die ik voorbij heb zien komen, was verbijsterend. De vraag wat literatuur is, is natuurlijk moeilijk te beantwoorden, maar een goede schrijver moet voor mij in een paar penstreken zijn personages en het verhaal geloofwaardig kunnen neerzetten. Het is ook niet Agatha Christie die van mij een lezer heeft gemaakt, maar Guus Kuijer. Op mijn zesde werden mijn keelamandelen eruit gehaald. Ik had het eerste boek van *Madelief* gekregen om de tijd te doden en het raakte me direct. Voor het eerst las ik over een kind zoals ik, in het hier en nu, met dezelfde ervaringen. Ondanks de alledaagsheid waren de verhalen toch spannend, door de karakters, de humor, de taal.'

Rik van de Westelaken

(Vlaardingen, 1971) studeerde communicatiewetenschap in Amsterdam en is sindsdien journalist. Zeventien jaar lang was hij als verslaggever en presentator een van de bekende gezichten van het NOS Journaal. Tegenwoordig is hij presentator van *EenVandaag*, alsook van het populaire tv-spelprogramma *Wie is de Mol?*, waarin bekende Nederlanders middels opdrachten in het buitenland op zoek gaan naar wie de saboteur onder hen is.

1995-1999

Verslaggever, presentator en eindredacteur bij AT5

1999-2016

Verslaggever en presentator NOS Journaal

2015

Deelnemer en winnaar van het vijftiende seizoen van *Wie is de Mol?*

2016-2018

Presentator van diverse programma's (Net5)

2018-heden

Presentator *Televizier-Gala* en *Pride Amsterdam*

2018-heden

Presentator *EenVandaag* (AvroTros)

2019-heden

Presentator *Wie is de Mol?* (AvroTros)

OP DE COVER

Een kijkje in
het atelier van
Femme ter Haar

DE MAGIE VAN ANALOGIE MEDIA

Femme ter Haar is laureaat van de Fiep Westendorp Stimuleringsprijs voor jong tekentalent. Onlangs verscheen haar kinderboekendebuut *Het begint met een droom* met tekst van Babs Gons. Daarvoor maakte ze schilderachtige illustraties van vrouwelijke rolmodellen als Annie M.G. Schmidt, Wilhelmina Drucker, Khadija Arib en Nikkie de Jager.

Femme ter Haars atelier bevindt zich in Het huis van Betekenis, een karakteristiek pand waarin vroeger een houthandel huisde en dat nu wordt bevolkt door een leger tekenaars. 'Het Huis is een initiatief van Albert Henipman, een van mijn docenten aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht,' vertelt ze in haar werkruimte op zolder. 'Het idee is dat het een plek is die bijdraagt aan de tekencultuur. Iedereen werkt zelfstandig en heeft zijn eigen opdrachtgevers, maar af en toe doen we dingen samen. Soms zijn er maatschappelijk geëngageerde projecten, zoals de graphic novels *Verbonden verhalen* en *De vleesvrije stad*. Maar we hebben ook met elkaar een kalender gemaakt en een kookboek.'

Schetsboeken

Nog even maakt ze onderdeel uit van deze broedplaats, binnenkort verhuist

ze naar Noorwegen om daar te gaan samenwonen met haar vriend in Bergen. 'Ons appartement ligt in een wijkje met allemaal houten huisjes, een paradijs voor illustratoren. Ik maak altijd veel locatietekeningen in mijn schetsboek, ik hoop dat deze nieuwe plek mij gaat inspireren.' Ze laat een van haar schetsboeken zien, het is de bron van alles wat ze doet, zegt ze. 'Al sinds mijn achttiende teken ik in dummy's. Ik schrijf erin, maak vaak meerdere beelden die samen iets vertellen of met elkaar communiceren. Het begon ooit tijdens mijn opleiding, en werd daarna een manier om dingen vast te leggen. Nu ben ik al een aantal jaar bezig met het vertalen van het gevoel uit die schetsboeken naar mijn vrije werk.'

Nederlandse heldinnen

Femme ter Haar werkt veel in opdracht. Het afgelopen jaar werkte ze daarnaast aan de tekeningen in *Het begint met*

Tekst en foto's
Annemarie Terhell

Femme ter Haar

een droom dat ze maakte samen met schrijver en spoken word-artiest Babs Gons. Het is een ode aan twintig Nederlandse heldinnen en onderdeel van de wereldwijde Heroines! Movement waarin verhalen over lokale rolmodellen het voetlicht vinden. 'Babs heeft het geschreven in versvorm, dat werkt heel goed. Mijn favoriete verhaal is dat van Bet van Beeren: geen perfect rolmodel, maar een stoere vrouw die openlijk lesbisch was, te veel dronk en een eigen kroeg had in Amsterdam. We hopen met dit boek te bereiken dat meisjes, of jongens, die het lezen denken: hé, zo kun je ook succesvol worden.'

Graphic novel

Het was een prachtig project, maar wel een enorme klus, vertelt ze. Ze laat de map met tekeningen zien, zowel de originelen als de schetsen die eraan voorafgingen. Alles is met de hand

getekend in een mix van materialen – waterverf, gouache, krijtjes en aquarelpotlood. 'Ik vind het fijn om een beeld op te bouwen uit verschillende lagen, uit verschillende structuren. Met tekenmaterialen kan ik de sfeer het beste vangen. Soms zijn er momenten dat ik denk: zou het niet gemakkelijker zijn om digitaal te gaan werken? Maar dan denk ik: nee, het zou ten koste gaan van mijn eigenheid. Er gaat zoveel magie uit van analoge media.'

Met de werkbeurs van de Fiep Westendorp Foundation gaat ze nu werken aan een graphic novel. *De lege ruimte om mij heen omhelst me* wordt een beeldverhaal over het ervaren van verlies of gemis. 'Ik ben afgestudeerd met een project over eenzaamheid, het is een thema dat vaak terugkomt in mijn werk. Eenzaamheid is iets gevoelsmatig, het is zo ontastbaar. Dat maakt het interessant om er een beeldtaal bij te zoeken.' ●

“
Digitaal
werken
zou ten
koste
gaan van
mijn
eigenheid

Femme ter Haar (Rotterdam, 1996) groeide op in Groningen en studeerde illustratie aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. Na haar studie vestigde ze zich als zelfstandig illustrator in Het Huis van Betekenis. Sindsdien werkt ze voor verschillende opdrachtgevers, zoals de *Volkskrant*, *Flow* en *Hard//Hoofd*. Naast tekeningen maakt ze ook animaties en installaties. Zo realiseerde ze met een beurs van het K.F. Heinfonds de geïllustreerde plexiglas-installatie 'Vensters' voor een verzorgingstehuis in Amersfoort. In 2021 won ze een van de drie Fiep Westendorp Stimuleringsprijzen voor beginnende illustratoren. Afgelopen maand verscheen bij uitgeverij Gottmer *Het begint met een droom* met tekst van Babs Gons.

Niet- lezers BEKEREN

Bevlogen leesbevorderaars vertellen over de praktijk: Idrissi Abdelhamid, oprichter van Studiezalen en Amsterdammer van het Jaar 2021; en Femke Ganzeman, oprichter van leesbevorderingindeklas.nl.

**FEMKE
GANZEMAN**

DE ONTDEKKING VAN DE WERELD

‘Toen ik de pabo deed, bedacht ik leesbevorderingsideeën die ik uitprobeerde in mijn stageklassen en nog tijdens mijn studie mocht ik colleges geven over het gebruik van kinderboeken in de les. Later als leescoördinator op school lukte het me kinderen die niet van lezen hielden, toch aan het lezen te krijgen. In mijn klas kwamen veel kinderen met leesachterstanden, afkomstig van scholen die er minder aandacht aan besteedden. Een van hen gaf ik eens *Kruistocht in spijkerbroek*, wat aansloot bij zijn interesse. Het werd zijn beslissende boek. “Moeten we ons zorgen maken?” vroeg zijn vader later, “Hij leest alleen nog maar!” Het kind is er niet meer mee gestopt. Ik merkte dat bij collega’s kennis ontbrak van boekenaanbod, vele lezen ook niet

**IDRISSI
ABDELHAMID**

LEZEN ALS LICHTPUNT

‘Veel kinderen in kwetsbare wijken komen hun buurt niet uit. Het ontdekken van nieuwe werelden is juist ontzettend belangrijk om te durven dromen. De meest simpele manier om je leefwereld te vergroten, is door te lezen. In mijn familie en omgeving in Amsterdam Nieuw West las bijna niemand een boek. Lezen als inspiratie, omdat het leuk is, bestond niet. Toen ik vijftien jaar geleden ging studeren (bouwkunde en daarna bestuurskunde), verliet ik voor het eerst mijn wijk. Als student ontdekte ik pas dat ik een enorme achterstand had – in netwerk, woordenschat, het uiten van emoties, vragen durven stel-

len – en snapte ik wat kansengelijkheid betekent. Mijn ouders waren niet geschoold, spraken geen Nederlands, maar wat ze me konden bieden aan ruimte, liefde en aandacht was genoeg. Andere kinderen uit de buurt zag ik stranden door stress, schaamte: de problematiek van grote gezinnen, kleine woningen, armoede, onveiligheid. De ongelijkheid blijft groeien. Welgestelde mensen kunnen dure (bij-)scholing betalen voor hun kroost, terwijl juist kinderen uit kwetsbare wijken die ondersteuning het hardst nodig hebben. Ik heb Studiezalen opgestart om hun de veiligheid, rust en gezelligheid te bieden die ik heb gehad. Om oplossingen te bedenken voor hun zorgen. Inmiddels zijn we er met een team van tweehonderd man in 41 studiezalen gratis voor veertienhonderd kinderen.

voor uit angst dat kinderen het saai zouden vinden. Toen de Bibliotheek dozen kinderboeken op school bezorgde voor de Kinderjury, koos ik daar fragmenten uit, deed een briefje erbij wat er klassikaal kon worden voorgelezen, plus rouleersysteem per klas – een groot succes. Kinderen kwamen vertellen welk boek ze hadden ontdekt, collega's wilden het een jaar later weer doen, het team zag wat het teweegbracht. Wat ik ook deed voor collega's: in de schoolbibliotheek tasjes met boeken samenstellen, zo ontdekten ze wat er nog meer op de plank stond.

Niet-lezers bekeren, begint altijd met het zoeken van het juiste boek. Zo richt ik ook mijn website leesbevorderingindeklas.nl in: welk kind wordt blij van deze titel? De boekentips voor mijn leerlingen leidden tot de tiplijsten op de site, geschikt voor een bepaald type kind. Er zijn nu zo'n achthonderd titels te vinden, die thematisch zijn gekoppeld en gecategoriseerd op boeksoort; genre; gelinkt aan wereldoriëntatievakken; op sociaal-emotioneel vlak, et cetera. Ik ben altijd een beetje tegendraadse juf geweest, minder van de modelletjes dan van het zelf nadenken en creatief iets neerzetten. Als leerkracht is het belangrijk buiten gebaande paden te denken, ook eens een kinderboek te pakken om lesstof over te brengen. Kinderen hebben verhalen nodig om te voelen, te beseffen wat iets voor hen betekent. Lezen is geen vak, het is de ontdekking van de wereld.' ●

Hun thuissituatie is randvoorwaardelijk; ook voor hun ouders richten we nu studiezalen op. Daar, en via onze beoogde eigen supermarkt Fris, met gratis voorzieningen voor basisonderhoud, werken we aan financiële, persoonlijke en maatschappelijke verbetering. Ook ouders moeten goed leren lezen, kunnen studeren, het belang daarvan overdragen. Studiezalen is bewust een diverse, inclusieve organisatie. Kinderen leren er anderen kennen, vergroten er hun wereld, worden er gezien. Ze krijgen vertrouwen en als je dan het belang onderstreept van lezen – een basiselement in onze onderwijsondersteuning – omarmen ze dat. Verhalen zijn brandstof voor hun brein. Hun eigen verhaal is zwaar – lichtpuntjes, die creativiteit, hebben ze hard nodig.' ●

foto: Evellen Drenthen

COLUMN

Pieter Koolwijk (1974) debuteerde in 2012 als jeugdboekenschrijver met *Vlo en Stiekel* bij uitgeverij Lemniscaat. In 2016 ontving hij een Vlag en Wimpel van de Griffeljury voor *Bens boot*. In 2021 werd *Gozert*, over een jongen met een onzichtbare vriend, bekroond met een Gouden Griffel. Afgelopen jaar verscheen er een vervolg op dit boek: *Luna*.

Beetje eigenwijs

Op vijf oktober 2021 mocht ik het podium op om de Gouden Griffel in ontvangst te nemen. Volgens de Griffeljury was mijn boek *Gozert* het beste boek van 2020. Geweldig. Het absolute hoogtepunt in mijn schrijverscarrière. Onderweg daarnaartoe heb ik veel advies gekregen van mensen. Gevraagd en ongevraagd.

Zo had ik een leraar op de lagere school die zei dat ik met mijn gefantaseer nooit iets zou bereiken. Gelukkig heb ik daar niet naar geluisterd, anders was ik nu geen kinderboekenschrijver geweest. Ook was er iemand die zei dat ik zonder zijn cursus nooit een boek zou publiceren. Ook niet naar geluisterd.

Wel vond ik mensen die hetzelfde wilden als ik: beter worden in schrijven. Met deze mensen trok ik op. We lazen elkaars verhalen en gaven dan daarna feedback. Naar deze mensen luisterde ik wel. En uiteindelijk zorgde dit ervoor dat ik bij uitgeverij Lemniscaat terecht kwam en mocht debuten met *Vlo en Stiekel*.

Ook van een uitgever krijg je feedback op je werk. Over het algemeen ben ik het ermee eens, maar niet toen er werd gezegd dat *Prutje* niet uit te geven was. Ik was boos. Mopperig. En bleef de uitgeverij lastigvallen met telefoontjes. Toch heb ik geluisterd en het verhaal helemaal opnieuw geschreven. Het werd veel beter dan het origineel. Maar toen er werd gezegd dat het gerijm van het personage Jool eruit moest, heb ik juist het tegenovergestelde gedaan. Nog meer rijm erin en dit beter uitgewerkt. Dat bleek goed te werken voor de uitgever.

Na *Prutje* wist ik even niet meer wat ik wilde schrijven. Ik twijfelde aan alles. Dus stuurde ik de uitgever een aantal korte verhalen. Op eentje kreeg ik de volgende feedback: 'Als je hier een jeugdboek van kunt maken, dan heb je goud in handen.' Dat heb ik gedaan. *Gozert*. En het werd inderdaad goud. Een Gouden Griffel. Blij dat ik naar dit advies heb geluisterd.

Kortom, met schrijven werkt het net als in het echte leven. Je moet zeker naar anderen luisteren, maar echt niet naar iedereen. Zorg dat je mensen vindt die een mening hebben die voor jou belangrijk is. Luister naar hen. Durf om advies te vragen.

Maar vooral...

Durf ook een beetje eigenwijs te zijn. ●

MAART

21 MRT
Stap op de Rode Loper in Eindhoven
stapopderodeloper.nl

21-24 MRT
Bologna Children's Book Fair
bolognachildrensbookfair.com

24 MRT
Digitale slotdag van De Inktap
Dit jaar wordt in een online uitzending bekendgemaakt welk boek De Inktap uitgereikt krijgt. Genomineerd zijn *Zwarte schuur* van Oek de Jong, *De Saamhorigheidsgroep* van Merijn de Boer en *Clïent* E. Busken van Jeroen Brouwers.
inktaap.nl

24 MRT
Bekendmaking Boon
voor fictie en non-fictie en Boon voor kinder- en jeugdliteratuur.
deboon.be

25 MRT T/M 1 APR
Media Ukkie Dagen
mediaukkie dagen.nl

APRIL

2 APR
Uitreiking Woutertje Pieterse Prijs 2022
Voorafgaand aan de prijsuitreiking wordt iedere zaterdag bij *De Taalstaat* op Radio 1 een van de zes nominaties bekendgemaakt. De prijsuitreiking vindt plaats in *De KinderTaalstaat*, een aflevering die helemaal is gewijd aan kinder- en jeugdliteratuur en wordt uitgezonden vanuit het Kinderboekenmuseum in Den Haag.
woutertjepieterseprijs.nl

6 APR
Congres Lezen Centraal, thema 'Lees je rijk'
in het Beatrix Theater Utrecht.
lezencentraal.nl

9 T/M 18 APR
Boekenweek, thema 'Eerste liefde'
Ilja Leonard Pfeijffer schrijft het boekenweekgeschenk. Marieke Lucas Rijneveld schrijft het Boekenweekessay.
boekenweek.nl

MEI

9 MEI:
Uitreiking Libris Literatuurprijs
librisprijs.nl

18 MEI
Annie M.G. Schmidtfezing
kinderboekenmuseum.nl

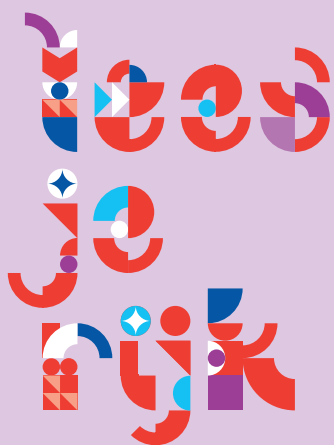
foto: Jorgen Koopmanschap

25 MEI
Finale De Nationale Voorleeswedstrijd
denationalevoorleeswedstrijd.nl

29 MEI
Het Mooie Kinderboekenfestival Amsterdam
kinderboekenfestival.nl

foto: Chris van Houts

CONGRES

Lezen Centraal
6 april 2022

BEATRIX THEATER UTRECHT

Rik van de Westelaken leidt u door de dag die **'Rijke teksten'** als thema heeft.

In het plenaire ochtenddeel laat Anneke Smits zien hoe rijke teksten kinderen helpen een rijke taal- en kennisbasis op te bouwen en vertelt Jeroen Dera wat rijke teksten precies zijn. Heleen Rijckaert en Carlijn Pereira maken u wegwijs in de collectie rijke teksten waaraan de Taalunie werkt.

's Middags maakt u kennis met experts die vertellen over hun ervaring met rijke teksten in het onderwijs en met degenen die de rijke teksten schrijven: de auteurs.

Toegangskarten zijn vanaf nu verkrijgbaar. Neemt u uw collega mee? Dan ontvangt u € 30,- korting op het tweede kaartje.

Meer informatie:

lezen.nl

lezen
STICHTING LEZEN

Steun tijdschrift Lezen met een vrijwillige bijdrage van € 15,- per jaar

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Maak **€ 15,-** of meer over naar rekeningnummer: **NL71 ABNA 0106 1306 68** onder vermelding van Tijdschrift Lezen.